

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
7/2015
21. február 2015

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

REFERENDUM POTOPILA
MEDIÁLNA PRESILOVKA
Strana 4.

Z HAAGU ZAZNEL
MÚDRY VERDIKT
Strana 5.

HISTORIK ANTON HRNKO:
NEBOJME SA NAŠICH DEJÍN!
Strana 6.

PETRASOVE BETLEHEMY
A PŮTNICKÝ HREBIENOK
Strana 8.

BÁSNIK RUDOLF FABRY –
ŠÉFKUCHÁR NADREALIZMU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Prečo nie je 28. október štátny sviatok? Prečo nechceme uznať, že Česi nám dali inteligenciu? Dodnes pretrvávajú tieto mýty v našej spoločnosti, a nielen medzi zarytými čechoslovakistami. Ukazuje sa, že absencia vlastnej štátnosti a neskôr sedemdesiatročné centralizmus Prahy urobili svoje. Je však trestuhodné, ak sa očistou dejín od záujmových konštruktov našich bývalých hegemonov nezaoberajú štátne ustanovizne.

Pred desiatimi rokmi v Slovenskej akadémii vied vyšla knižka *Mýty naše slovenské*. Projekt financovala Európska únia. Publikácia vzbudzuje dojem, že úlohou autorov bolo odstrániť či aspoň spochybniť všetky piliere slovenskosti. Dokonca sa v nej uvádza, že neplatí „ani predstava, že stará slovenčina sa v tom čase ocitla spolu s latinčinou, gréčtinou a hebrejčinou medzi štyrmi vyvolenými jazykmi, ktorými Vatikán povolil viesť bohoslužby v kostoloch“. Kto o tom pochybuje, nech navštívi baziliku Santa Maria Maggiore v Ríme.

Istá nádej na pravdivé spracovanie našich dejín svitla so zriadením Slovenského historického ústavu v Ríme. Ale odpoveď na otázku, ako to bolo s našou inteligenciou v čase vzniku Česko-Slovenska, by sme predsa len mali hľadať doma. Napriek tomu, že téma odbúravania mýtov, ale tých pravých, je dodnes žeravá a pre niektoré kruhy i nedotknuteľná. Aj keď už vyrástla generácia mladých, ideológiou nezaťažených historikov, zakonzervovaná historická obec ich medzi sebou neprijíma. Dôvody poznajú len oni.

Kde sa teda podeli vzdelanci učeného tovarišstva, generácie bernolákovcov, štúrovcov... Prečo vynálezca svetového mena Jozef Murgaš alebo cudzinou uznávaný historik Ján Kvačala nemohli prednášať na Slovenskej univerzite? Bolo to skutočne tak so slovenskou inteligenciou, ako to sprostredkovali učebnice prepísované Prahou? Ktovie, či by sme neboli prekvapení nad zoznamom neuznaných slovenských vzdelancov. Napokon aj dnes si dobré pracovné príležitosti chránia tí, ktorí o nich rozhodujú.

Eva ZELENAYOVÁ

Podujatia k jubileu narodenia poprednej osobnosti dejín slovenského národa

Rok Ľudovíta Štúra v ponímaní Matice slovenskej

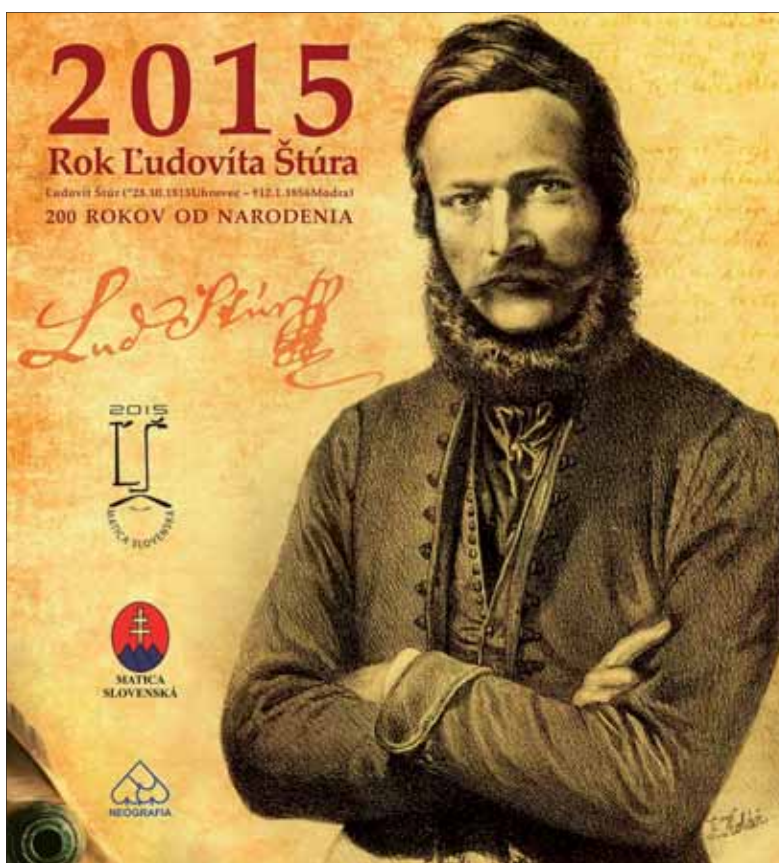
Marián TKÁČ, predseda Matice slovenskej, predsedníctvo Matice slovenskej

V roku 2015 uplynie dvesto rokov od narodenia jednej z najvýznamnejších osobností moderných dejín slovenského národa – Ľudovíta Štúra. Toto okružie výročie predstavuje osobitú príležitosť na pripomenutie si jeho života a mnohostranného diela nielen na regionálnej a celoslovenskej úrovni, ale aj v presahom do medzinárodného kontextu.

V tomto ohľade máme na mysli najmä teritória tých štátov, ktoré sa spájajú so Štúrovým životom, aj komunity Slovákov žijúcich v zahraničí. Uvedená skutočnosť je spomenutá i v príslušnom uznesení vlády Slovenskej republiky z vlaňajšieho októbra, na základe ktorého bol rok 2015 vyhlásený za Rok Ľudovíta Štúra. Jeho finančné a organizačné zabezpečenie vychádza zo strategického zámeru vlády SR podporiť „kulturné projekty reflektujúce výročia významných medzníkov z histórie Slovenska, ako aj výročia výnimočných osobností slovenského kultúrneho a umeleckého života“. Je dôležité pripomenúť, že celkovú prestíž dvojstého výročia Štúrovho narodenia umocnilo aj jeho zaradenie do reprezentatívneho zoznamu výročí Organizácie Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO) na roky 2014 – 2015.

HÝBATEĽ DEJÍN

Matica slovenská si je plne vedomá významu osobnosti Ľudovíta Štúra a jeho neoceniteľného prínosu k formovaniu slovenského národa a k našim moderným dejinám. Z tohto uhla pohľadu vyvodzuje aj svoju zodpovednosť za prípravu a realizáciu série programovo rozmanitých podujatí na celom území Slovenska od apríla do decembra 2015, ktoré budú určené odbornej i laickej verejnosti – s osobitným zreteľom na mladú generáciu. Ako povedal Peter Cabadaj, vedecký

tajomník Matice slovenskej, „leitmotívom všetkých matičných vedeckých, popularizačných, edičných, výstavných, literárnych, divadelných, kultúrno-spoločenských a iných aktivít bude zdôrazňovanie skutočnosti, že Ľudovít Štúr bol hybnou a mnoho-

rozmernou osobnosťou slovenských dejín v prelomových časoch národného obrodenia“.

Budeme si tiež pripomínať, že bol nielen kodifikátorom spisovnej slovenčiny, vedcom, pedagógom, básnikom, publicistom či novinárom,

ale aj vodcom štúrovského hnutia, európsky orientovaným vzdelancom a reprezentantom slovenskej spolupráce a vzájomnosti.

MULTIŽÁNROVÝ PROGRAM

Z podujatí, ktoré Matica slovenská organizuje v prvom polroku 2015, uvedieme pripomenutie si sto sedemdesiateho výročia založenia Štúrových Slovenských národných novín a ich literárnej prílohy *Orol tatranský* (Bratislava-Ružinov 24. marca), Národný sviatok na Devine (25. apríla) a cyklický projekt *Po štúrovských stopách* v slovenských regiónoch (Košice 17. apríla, Liptov 6. – 7. mája, Turiec a horné Považie 27. – 28. mája, Trenčiansky kraj 17. – 18. júna). V druhom polroku 2015 sa spomínaný projekt zrealizuje v Gemeri, Malohonte, Trnave a Nitre. Kompletný zoznam akcií možno nájsť na webovej stránke Matice slovenskej.

Všetky uvedené matičné akcie charakterizuje multižánrový program, v ktorom popri odbornej reflexii nebude chýbať dobová divadelná ukážka, umelecký prednes, hudba, premietnutie filmu, návšteva pamätných miest.

Na príprave svojich ťažiskových štúrovských podujatí bude Matica slovenská spolupracovať s vyššími územnými celkami, so zainteresovanými obcami a mestami, s vysokými školami, kultúrnymi, osvetovými a náboženskými organizáciami, so záujmovými a s občianskymi združeniami.

3 OTÁZKY PRE:

Jána GONDEKA, známeho a úspešného podnikateľa v cestovnom ruchu

Tri Koruny, to je obrovské bohatstvo Pienin

• Vďaka vám je obec Lesnica a Chata Pieniny jedným z najväčších magnetov v Pieninskom národnom parku, kam splav na tradičných pltiach po Dunajci láka tisíce turistov z celého sveta...

Život v malebnom Zamagurí má pre náhodného návštevníka alebo pre turistu romantický nádych. Domáci však vedia, že je poriadne tvrdý a všetko v tejto „božej záhradke“ akoby si žiadalo dvojnásobné úsilie. Dedina ako tá naša má vlastný rytmus, tempo i kolobeh. Odmeriavajú ho kolesá vozov, úrodné i neúrodné roky a zvláštny kalendár Najvyššieho, ktorý akoby si povedal, že horalom stačia dve ročné obdobia: dlhá zima a krátke leto. No a... pltnička sezóna. S hrdosťou pripomínam, že už

v roku 1867 bol prvým sprievodcom po Pieninách aj výrobcom plti môj pradedo Gašpar Gondek – Kasper.

• Poľský prezident Kvaśniewski vám udelil Zlatý kríž za zásluhy o rozvoj slovensko-poľskej spolupráce. Na tohtoročnom veľtrhu cestovania ITF Slovakiatour vám udelili cenu Najlepší podnikateľ Prešovského kraja za rok 2014...

Niekoľko desaťročí viedem chatu, ktorá je na slovensko-poľskom pohraničí pojmom v pohostinnosti. Vlni v jeseni v podobe, v akej ju poznalo pol Európy, doslúžila. Pustili sme sa do jej kompletnej prestavby za vyše milióna eur. V lete by sme už chceli vítať návštevníkov v novom štýlo-

vom modernom objekte na úrovni dnešných požiadaviek.

• Tri Koruny, aj keď sú na poľskej strane, tvoria akúsi prírodnú kráľovskú korunu nad aktivitami cestovného ruchu v celom regióne. A čo Dunajec?

To je diadé. V sezóne uchváti aj tisícpäťsto návštevníkov denne. Je živou vodou Zamaguria. Kedysi na mieste našej chaty stával mlyn. Zostali po ňom len dva mlynské kamene pri jej vchode. Chceme ich zachovať pre zaujímavú symboliku, lebo chata dávala chlieb mnohým Lesničanom. Verím, že aj v ďalších desaťročiach...

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: autor

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 8/2015
SI PREČÍTA TE

■ Minister sociálnych vecí a rodiny Ján RICHTER o doplnkovom dôchodkovom sporení
■ Život strž. Rudolfa STODOLU vyhasol rukou vraha priamo na stanici bezpečnosti v Humennom
■ Láska a smrť – k nedeľnej storočnici básnika katolíckej moderny Svetoslava VEIGLA

Moskovský synodálny chór odspieva panychídu na Slavíne Na oslavy prúde minister Sergej Lavrov

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Ruskí diplomati pôsobiaci na Slovensku, ako aj ruská verejnosť oceňujú a ctia si, ako slovenský národ starostlivo uchováva pamäť na obe druhej svetovej vojny, akú starostlivosť prejavuje o hroby padlých vojakov. „Dúfame, že pripomenieka sedemdesiateho výročia konca vojny bude dôstojná, že nijaké krízy nebudú vplývať na tradičné priateľské vzťahy a priebeh pamätných dní. V rámci nich sa ráta s účasťou ministra zahraničných vecí Sergeja Lavrova,“ povedal okrem iného nový veľvyslanec Ruskej federácie na Slovensku Alexej Fedotov.

Pamiatka padlých v zápase a pri porážke fašizmu je teraz, keď narastajú rozličné krízy a hrozby ako rasizmus, antisemitizmus, nacizmus a extrémizmus, terorizmus, azda ešte dôležitejšia ako inokedy. V rámci pamätných dní prúde Moskovský synodálny chór. Nebude mať len koncerty v Bratislave, ale odspieva panychídu na Slavíne. V Bratislave, ako aj v Múzeu SNP v Banskej Bystrici sa uskutočnia odborné konferencie s účasťou ruských vedcov.

■ FEBRUÁROVÁ PREMIÉRA

Už začiatkom februára odštartovala v Bratislave prezentácia prestížneho Domu ruského zahraničia

Alexandra Solženicyna, kronikára gulagov a jedného z piatich ruských nositeľov Nobelovej ceny za literatúru. Ide o verejnú nadáciu založenú s podporou vlády mesta Moskva a ruským nakladateľstvom v Paríži. Dnes je to najväčšie centrum jedinečného dedičstva ruskej diaspory vo svete. Išlo o prvé podujatie tohto druhu na Slovensku. Konalo sa na akademickej, univerzitnej pôde. Je to do značnej miery aj jedinečnosť vzájomných literárno-historických vzťahov. Veď výstava sa uskutočnila v meste, cez ktoré sa pašovali niektoré Solženicynovy diela na Západ a bol publikovaný vôbec prvý rozhovor, ktorý vyvolal svetovú senzáciu.

Na otázku, či má ruská alebo sovietska politika a diplomacia dlhodobú koncepciu, ako jej poznaním možno odhadnúť aj ďalšie správanie Ruska v súčasnosti a ako sa ruské postupy opakujú, môže poskytnúť odpoveď stretnutie s prof. Sviatoslavom Rybasom.

■ MIMORIADNA PRÍLEŽITOSŤ

Napísal a práve vydal prvú životopisnú knihu o niekdajšom ministrovi zahraničných vecí Gromykovovi. Ten bol okrem iného člen sovietskeho vedenia, ktorý sa podpísal na okupácii Česko-Slovenska v auguste v roku 1968. Profesor Rybas, člen Zväzu spisovateľov Ruska, v mimoriadne desaťročia

Panorama Bratislavy s monumentálnym pamätníkom na Slavíne

cenom historikom a populárnym cykle Život pozoruhodných ľudí vydal aj knihu o Stalinovi a dielo o Petrovi Stolypinovi, poprednom a výnimočnom reformátorovi v cárskom Rusku, zavraždenom v kyjevskej opere pred prvou svetovou vojnou. Profesor Rybas pozná aj mnoho zaujímavých, málo známych faktov o čs. légiách v Rusku počas prvej svetovej vojny.

Bratislava a Slovensko budú mať možnosť sa zoznámiť so sériou vybranej dvadsiatky ruských filmov, ktoré si možno zdarma vypožičať na nosičoch. Do Bratislavy sa so svojimi filmami vráti aj Nikita Michalkov. Záujemcovia počas prehliadkyvidia aj jeho najnovší film Úpal, ktorý vznikol podľa poviedky ruského nositeľa Nobelovej ceny za literatúru Ivana Bunina.

Zrazu sa ukazuje, aký dobrý obchod znamená vojenský arzenál Naše zbrojovky mali vyrábať kolobežky?

Štefan ZLATOŠ – Foto: zdroj MO SR

„Pád slovenského zbrojného priemyslu bol pred niekoľkými rokmi pre nacionalistov efektívnu zámenkou na rozpútanie protičeských, resp. protifederálnych vášní. V očiach jednoduchým výkladom sveta naklonenej časti slovenskej verejnosti na Považí, v Turci, na Kysuciach, v Detve a inde sa z morálneho apelu Václava Havla a reálneho úsilia federálnej vlády o konverziu zbrojárskej výroby stalo protislovenské sprisahanie Čechov,“ povedal svojho času známy aktivista tretieho sektora Juraj Mesík.

Tanky kedysi vyrábané v martinských ZŤS repasujú a predávajú české firmy.

Doplňme, že autor uvedeného výroku je v súčasnosti špecialista Svetovej banky vo Washingtone na rozvoj komunitných nadácií, od roku 2003 druhý manžel rovnako angažovanej Olgy Pietruchovej... A teraz aktuálna agentúrna správa: „Iracká armáda dostane z Česka na boj s džihádickou organizáciou Islamský štát vyše sto starých tankov T-72 a bojových vozidiel pechoty BVP-1. Použitú vojenskú techniku jej dodá šumperská opravovňa Excalibur Army a dodávku už schválili príslušné ministerstvá.“ Nuž, iste sa tak deje tiež v duchu „morálneho apelu pána Václava Havla“.

■ ZAUJÍMAVÉ PORADIE

Česká republika sa už päť rokov po rozdelení federácie, teda

ešte aj počas výkonu funkcie hlavy štátu puncovaným humanistom Václavom Havlom, stala v celosvetovom meradle trinástym najväčším exportérom zbraní na svete. Zatiaľ čo Česká republika v tom období inkasovala za zbrojný export takmer miliardu amerických dolárov ročne, Slovensko s pozíciou na dvadsiatej štvrtéj priečke „iba“ necelú tretinu. Nehumánna výroba v údoliach dubnických lesov či v Turci v Martine bola utlmená, zastavená, zlikvidovaná, zjavne v mene vyšších morálnych cieľov pochádzajúcich z politických rozhodnutí ešte z konca spoločného štátu. Tam, kde kedysi desiatky autobusov vozili robotníkov do trojzmenných prevádzok, dnes prejde ledva jeden spoj ráno a popoludní. Smutná „náhoda“.

■ MIMORIADNY EFEKT

Bývalý náčelník generálneho štábu Armády ČR Jiří Šedivý o dodávke spomínaného arzenálu do Iraku vyhlásil, že „ide o mimoriadne významnú – a nebojím sa povedať ojedinelú – pomoc Česka v boji s medzinárodným terorizmom, keď pominiem komerčný aspekt“. Nuž, komerčný aspekt je to nepochybné. Až na to, že výroba tankov a vlastne veľká časť

ťažkého zbrojárskeho priemyslu bola kedysi umiestnená na Slovensku. Až kým sa to zrazu nezačalo považovať za nemorálne. „Slušní“ vtedy „neslušných“ začali obviňovať z nacionalizmu, keď poukazyvali na to, že z Prahy riadená likvidácia fabrik na Slovensku je jednou z najväčších zlodejčín na našich občanoch, aké sa tu kedy udiali. Politickí moralizátori zjavne ešte aj dnes delia zbrane na humánne, ak ide o biznis finančníkov, a nehumánne, ak ide o ich výrobu a zárobky robotníkov.

Česká republika je podľa tamtojšej odbočky Amnesty International v „závažnom rozpore medzi deklarovanou podporou demokracie a ľudských práv na jednej strane a významnou podporou exportu vojenského materiálu do krajín, kde dochádza k porušovaniu ľudských práv, na strane druhej“. Munícia v rukách militantov Islamského štátu pochádza v prevažnej miere tiež od našich západných susedov. Rovnako naplnia zásobníky zbraní kurdských oddielov, ktorí bojujú s džihádistami. Kam sa zvrtné rachot striel, keď toto vojnové ohnisko dohorí? Len v našich fabrikách trvá naďalej humánne a humanistické ticho, nariadené kedysi z Prahy...

VŠIMLI SME SI

Predaj slovenských potravín na Slovensku stále rastie, pričom sa tento trend zachoval aj počas druhého polroka 2014. Podiel predaja našich produktov predstavuje v tomto období 63,2 percenta. Konštatovalo to Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

V obchodoch sme rozumnejší

„Opatrenia zabrali, vďaka čomu nedošlo k poklesu. Slovenské výrobky sú pod dvadsaťštyrihodinovou potravinárskou kontrolou a aj preto si mnohí konzumenti uvedomili, že ak chcú mať istotu, tak musia nakupovať slovenské potraviny,“ tvrdí minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Ľubomír Jahnátek. V porovnaní s rokom 2013 došlo podľa neho k výrazným zmenám, keďže podiel sloven-

ských potravín na našich trhoch sa zvýšil o 8,7 percenta.

Zaujímavý je tiež prehľad, v ktorých reťazcoch si môžete vybrať z najväčšieho podielu slovenských potravín v celkovej ponuke. Najvyšší bol v Coop Jednota vo Vranove nad Topľou (74,4 percenta), v Michalovciach (73,7 percenta) a v Prešove (73,5 percenta). Tento obchodný reťazec obsadil v rebríčku prvých dvadsaťtri miest, ak nerátame obchodnú sieť Globus vo Zvolene (66,1 percenta) s umiestnením na ôsmom mieste. Všetky jednotárske centrá pritom dosahovali vyše šesťdesiatpercentný predaj slovenských potravín. Na posledných šiestich miestach sa umiestnili obchodné siete Carrefour (53,5), Kaufland SR (53,8), Tesco Stores (49,5), Terno Group (48,5), Billa (45,0) a Lidl (17,0).

(ib)

K trom horúcim témam dňa

Popredný expert na potraviny Peter Šimko nedávno v rozhovore pre jeden slovenský denník povedal: „V čase socialistického zriadenia sme nepochybne mali oveľa kvalitnejšie potraviny ako dnes.“ A spomenul svoju nedávnu skúsenosť z Balkánu – prídavné látky tam nepoznajú, mliečne výrobky sú z mlieka a na výrobu potravín používajú kvalitné suroviny.

Kto si pamätá tri desaťročia dozadu, toho neprekvapil. Aj vtedy sa pravdaže našli mäsiari, čo niekoľkokrát poliali mäso, kým ho zamrazili, nech sa len dobre napije – a keď ho gazdinka doniesla z „mäsných domov, čudovala sa, prečo je tanier pod mäsom plný vody. Kto mohol, švindľoval, odjakživa to bolo tak, ale kým kedysi dávno dal cech alebo richtár vinníka do klietky hanby, ponoril do studne alebo odobral mu živnosť, dnes je úpadok potravín legalizovaný: éčka, farbivá, sója a múka v párkoch bez chuti, kedysi každý párok, keď ste doň zahryzli, už praskavým zvukom prezradil, že je z mäsa a kvalitných surovín. Výrobcovia tlačia náklady dolu, ako sa len dá, aby uspeli v konkurencii, najmä ak ktosi pricapí vráta na východné trhy...

Ak sa ľudstvo nechce pomaly ale isto otravovať, ak namiesto chutnej a zdravej stravy privykne na festfoody, nečudujme sa moderným morom. Lebo človek je predovšetkým tým, ako žije, čo je, dýcha, pije,

ČO INÍ NEPIŠU

na tom veľa nezmení ani moderná medicína. V Prahe vzniká medzinárodné školiace stredisko pre občiansku spoločnosť – Prague Civil Society Centre. Má slúžiť ako škola pre budúce aktivistov v krajinách východnej Európy. Budú sa tu pripravovať, ako iniciovať „majdany“, exportovať demokraciu a západný životný štýl do

oblasti Kaukazu, Kaspického mora a Strednej Ázie, teda najmä do krajín bývalého Sovietskeho zväzu. Zriadenie centra dohodlo ešte „knieža“ Schwarzenberg, keď bol českým ministrom zahraničia. Financovať ho budú USA, nórška mimovládna organizácia Human Rights House a ČR. Netreba ho Prahe závidieť. Aj keď, pravdu povediac, aj my máme svojich „majdanistov“, ale aspoň neexportujú svoju snahu vyhnať ľudí do ulíc.

Bez ohľadu na výsledok ďalšieho neplatného referenda by sa jedným z hlavných cieľov našej poli-

tiky malo stať upevňovanie rodiny a úsilie zvrátiť nepriaznivý demografický vývoj na Slovensku. O tom by nemal pochybovať nikto, ak má aspoň kúsok národného povedomia a myslí na budúcnosť. Treba však dať práva aj homosexuálom vrátane zákona o registrovaných partnerstvách, s výnimkou manželstva (v zmysle Ústavy) a výchovy detí (v zmysle logiky). Je to nevyhnutné a opodstatnené aj z hľadiska ľudských práv, aj z pohľadu kresťanskej viery. V prvom prípade o tom niet pochyb. A v prípade druhom: veriaci by si mali uvedomiť, že aj homosexuáli sú deti Božie, rovnocenné každému ľudskému stvoreniu.

Možno by sa ani nestretali s takým odporom spoločnosti, určite by sa však antipatie voči nim podstatne zmiernili, keby sa aj oni, gejovia a lesby tak nechutne, demonštratívne a s gestami vulgárnosti nevystatovali svojou inakosťou.

Ján ČOMAJ

Svet zavalil finančný marazmus

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Ekonomickú krízu, ktorá sa vraj začala prasknutím hypotekárnej bubliny v USA v roku 2008, ale predchádzalo jej už prasknutie bubliny internetových firiem „dot.com“ v roku 2000, si najviac odniesla v rámci západného systému stredná trieda v štátoch, kde neskoro odhalili bankový systém s toxickými finančnými produktmi. Detoxikácia finančného systému stála nehorázne miliardy dolárov nielen amerických daňových poplatníkov a nie je pravda, že by očistila vnútorne prehnitú pyramídu bezcharakternosti stojacej na nohách elektronického prelievania aktív a pasív. Znáмым paradoxom „ozdravenia“ bankových konglomerácií je schudobnenie menej zámožných, úplné zbadačenie chudobných a naopak bohatnutie už aj predtým

bohatých. Chamtivosť, pažravosť a absencia akejkoľvek sociálnej empatie boháčov je rozbuška, ktorá môže spustiť explóziu, ktorá zmetie každého. Nikto zo superboháčov si do hrobu nevezme svoje vily, luxusné autá, značkové handry ani jachtu či súkromné lietadlo, len by sa pred odchodom na večnosť mal dozvedieť, koľko ľudských životov si vyžiadal jeho nehorázne nákladný životný štýl!

To, čo sa prevalilo okolo dobre utajovaných finančných aktív bohatých firiem i jednotlivcov cez aféru banky HSBC, jasne ilustruje, v akom marazme sa svet nachádza. HSBC je druhou najväčšou bankou na svete, sídlo má v Londýne a pobočky v osemdesiatich štátoch sveta. V roku 2007 vynesol zamestnanec švajčiarskej pobočky HSBC Herve

Falciani informácie o účtoch vyše stotisíc klientov, čím chcel dokázať, že banka klientom pomáhala s daňovými únikmi. Falciani pred švajčiarskou políciou ušiel do Francúzska a dokumenty poskytol vláde,

KOMENTÁR

keď francúzskou ministerkou financií bola Christine Lagardeová, terajšia šéfkla Medzinárodného menového fondu. Ona zoznam poslala vládam rôznych štátov, aby prešetrili možné daňové úniky. Falciani dal zoznam k dispozícii aj novinárom z francúzskeho Le Monde, ktorí ho analyzovali s Medzinárodným konzorciom investigatívnych novinárov a s odborníkmi na daňové úniky.

Na zozname od Falcianiho boli účty klientov z dvesto troch štátov,

medzi nimi aj klientov zo Slovenska. Týka sa to rokov 2005 až 2007 a účty majú spolu stoosemnať miliárd eur. Banka HSBC je podozrivá, že uisťovala svojich klientov, že neodtajní fakty z ich účtov predstaviteľom štátu ani vtedy, keby fakty naznačovali, že klienti svoje účty využívajú na daňové úniky. Zamestnanci banky vraj preberali s klientmi rôzne možnosti, aby im pomohli vyhnúť sa plateniu daní.

Na účtoch, ktoré mali akékoľvek napojenie aj na Slovensko, bolo podľa zoznamu 48,7 milióna dolára. Ide o stoštyridsaťsedem účtov šesťdesiatich klientov, z ktorých však len desatina má slovenský pas. Zvyšok sú účty, cez ktoré obchodovali firmy a klienti napojení na Slovensko inými transakciami. Najvyššia suma, ktorá sa týka klienta spájaného so Slovenskom, bola 10,5 milióna dolára. Finančná správa SR zatiaľ nedala konkrétnu informáciu, či a kedy si vyžiada údaje o transakciách na účtoch HSBC prepojených na Slovensko. „Využijeme všetky zákonné možnosti na získanie údajov. Konkrétne postupy z pochopteľných dôvodov nie je možné

zverejňovať,“ povedala hovorkyňa finančnej správy P. Macíková.

„Banky podporujú úsilie Slovenska v boji proti daňovým únikom a ponúkajú všetku súčinnosť, aby implementácia a vykonávanie systému automatickej výmeny informácií prebiehali bez problémov,“ vyhlásil dávnejšie výkonný riaditeľ Slovenskej bankovej asociácie L. Unčovský. Správcovia daní sú pri požiadavke na vyhodnocovanie informácií o finančných tokoch vo veľkej miere odkázaní na asistenciu bánk.

Pre radových daňových poplatníkov na Slovensku je v tejto súvislosti nezanedbateľným zdrojom možnej frustrácie iný zoznam, ktorý jasne deklaruje, aké sumy konkrétne banky u nás (ne)odviedli na daniach v minulom období. Je skutočne šokujúce, že banky, ktoré si od vkladateľov dajú na poplatkoch zaplatiť ešte aj kúrenie či osvetlenie vo svojich pobočkách, štátu nezaplatili na daniach vôbec nič. Je to choré a škandálne, ale toto je presne obraz sveta, kde pre boháčov funguje namiesto reálnych hodnôt nemorálny monetárny systém.

Ide o zvrchovanosť Slovenska

Ivan BROŽÍK

Ťažko zodpovedne napísať, koľko stáročí Slováci túžili žiť v krajine, ktorú by mali možnosť spravovať si sami. To je naozaj pevná pôda iba pre historikov. Určite však nie je nezodpovedné formulovať a vyslovovať obavy, že takúto možnosť môžeme stratiť, a to veľmi rýchlo. Rozpamätáte sa ešte, ako sa v našom parlamente pred niekoľkými rokmi riešila otázka národnej suverenity a zvrchovanosti v širokých národných kompetenciách, ktoré si chcela privlastniť Európa? Išlo o financie, dane, ale aj o nemenej dôležité zachovanie si práva rozhodovať o domácich kultúrno-etnických otázkach.

Občana, ktorému nie je absolútne ľahostajné, čo sa deje za dverami jeho obyväčky, by malo zaujímať, do akého postavenia sa Slovensko dostáva v súvislosti... No, v súvislosti už takmer so všetkým. A naozaj teraz

nejde iba o nejaké administratívne ťahanice nad nezmyselnými návrhmi niektorých eurobyrokratov. Poďme si zoradiť fakty.

Najmenším problémom je, že Slovensko musí (podľa Bruselu) splácať dlh za krajinu, v ktorej len

POZNÁMKA

dôchodky sú trikrát vyššie ako u nás. A v ktorej vláda oficiálne oznámila, že končí s uťahovaním opaskov, ktoré my tu na Slovensku už máme utiahnuté takmer ako tenkým pásom povestná Twiggy, jedna zo svetových módnych ikon v minulom storočí. Ešteže predseda slovenskej vlády takúto povinnosť (nateraz) nepovažuje za možnú.

Vážnejším problémom pre Slovensko je akási „bezstarostnosť“ Európskej únie v otázke „diverzifikácie“ produktovodov z území štátov

bývalého Sovietskeho zväzu. Ak Bruselu neprekáža, že súčasné ropovody a plynovody môžu dočasne či natrvalo vyschnúť, potom pre nás ako tranzitnú krajinu, žijúcu z poplatkov za prepravu týchto surovín, by to bola ekonomická katastrofa. Nám naozaj nemôže byť jedno, odkiaľ Európa bude tieto vitálne suroviny dovážať?

Ešte vážnejšou dilemou je otázka „humanitárnych“ sankcií voči Ruskej federácii. Európe to môže byť tiež jedno, maximálne vykáže, koľko miliárd stratila práve ich zásluhou a natlačí si nové bankovky. Slovensko však zatvára fabriky, ktoré stratili trh. Mnohých našich zamestnávateľov a podnikateľov sankcie ekonomicky rujujú. Choďte do našich hladových dolín vysvetliť, že je to predsa daň za eurosolidaritu. Ako nedávno výrobcom železničných podvozok v Krompachoch pre ruských odberateľov...

Ako najväznejšie však treba vnímať takmer nariadenia zo strany USA a NATO, aby sme začali ako Európa pomaly uvažovať o vojne. Najskôr máme vysloviť súhlas s „manévrami“, umiestnením vojenských skladov, štábov, jednotiek rýchleho nasadenia, potom zas máme vysloviť súhlas s dodávkou zbraní na Ukrajinu a napokon – nemáme sa vyhýbať vojne. A to aj napriek enormnému úsiliu, ktoré v kyvadlovej diplomacii v posledných dňoch prejavujú predstavitelia európskych štátov, aby dosiahli dohodu medzi Kyjevom a Moskvou. Alebo práve preto? A smutné tiež je, že čím väčšie šance na dohodu sú, tým viac sa zo strany USA a NATO volá po vojenskom riešení. Neprekvapuje to. Ekonomika USA potrebuje vojnový konflikt, inak sa nedostane ešte celé desaťročia z hypotekárnej krízy, ktorá vznikla práve pre egoizmus amerického finančného systému.

Možno je už naozaj anachronizmom spomínať akúsi „slovanskú súdržnosť“, hoci aj v konflikte medzi našimi východnými susedmi a Ruskou federáciou. Ale na margo vyššie uvedené je asi najvyšší čas zdvihnúť hlas na ochranu suverenity Slovenska. Toto nie je iba nejaký región, v ktorom žije nejakých päť a pol milióna nesvojprávnych obyvateľov.

AKO BOLO, ČO BOLO

Uniforma nemusí charakterizovať človeka. Aj v tej najodpornejšej sa môže skrývať strážny anjel. Tak to bolo aj v živote bývalého primára a zástupcu riaditeľa trenčianskej nemocnice Viliama Točíka, ktorý oslávil v januári sté narodeniny. Keď sme ho navštívili s doktorom Mariánom Kaščákom, vytiahol časopis Pamäť národa s vlastným dramatickým príbehom, ktorý zaznamenal historik Martin Lacko.

Po absolvovaní lekárskej fakulty ho poslali na východný front. Pri návrate s kamarátom priviezli na Slovensko desať automatických pušiek. Uložili ich u doktorovho otca, kde si ich kamarát pred povstaním vyzdvihol. Mladý lekár pracoval v Ústave patologickej anatómie u profesora Františka Šubíka (básnik Andrej Žarnov) a neskôr sa špecializoval na otorinolaryngológiu. Keď v januári 1945 oslavoval s kamarátmi v kaviarni svadbu, prišli ho zaistiť gestapáci.

Utielol im do nemocnice, kde ho ukryli sestričky. Bolo to zlé. Gestapo malo jeho doklady. Po troch dňoch mu oznámila manželka, že môže ísť domov. Keď

Dobří anjeli primára Točíka

Peter VALO

otvoril dvere, skoro odpadol. Za stolom sedel esesák. Predstavila mu Sudeťáka, narukovaného do SS. Bol to jej spolupracovník z Obilnej spoločnosti. Stretla ho náhodou. Posťažovala sa, že má muža na úteku. Na druhý deň ju vyhledal s tým, že Vila udali kvôli zbraniam prevezeným z Ruska, a priniesol jeho doklady. Dobre si spolu vypili a pri rozlúčke esesák povedal: „Víte, i tak to všechno jde do prdele.“

Druhýkrát mu šlo o krk v roku 1947. Eštebáci ho z kli-

niky odviekli na policajné riaditeľstvo. U dvoch levov skončilo veľa obyvateľov internátu Svoradov, ktorých obvinili, že pomáhajú Ďurčanskému „rozbi-

že zavrel dvoch Židov, ktorí čosi pašovali do Izraela. Ďalší eštebák a zároveň pracovník kádrového oddelenia ÚV KSS Oskár Valášek žiadal, aby ich

a pažeráka prehltnuté zlomené zubné protézy, mince či spínacie špendlíky,“ spomína jeho žiak a nástupca doktor Milan Chalupník. „Vyťahoval vdychnuté predmety z priedušnice a priedušiek. Boli to heroické, život zachraňujúce výkony, aké dovtedy v Trenčíne nikto nerobil. Sám navrhol prístroje na endoskopií, bronchoskopií a ezofagoskopií, ktoré mu vyrobili v staroturskej Chirane a trenčianskej Toske. V čase, keď nebola široká paleta antibiotík, úspešne operoval život ohrozujúce stavy pri komplikovaných zápaloch stredného ucha a mozgových blán – a čo je najpodstatnejšie, vychoval celý rad zručných nasledovníkov.“

O zásluhách primára Viliama Točíka možno napísať knižku. Epizódy s esesákom a eštebákom nemožno vynechať, lebo v nich išlo o život. Keby sa obaja zachovali ináč, sotva by sme hovorili o úspechoch skvelého lekára v trenčianskej nemocnici. Dejiny nie sú čiernobiele. Uniforma nemusí zhovädiť človeka.

SEBAOBRAHA

Prečo sa naši ľudia, ktorí chcú pracovať a dostávať za to primeranú mzdu, stávajú neraz novodobými otrokmi, tzv. motrokmi? Zahraniční investori vraj dávajú našim ľuďom prácu a berú za to od nášho štátu nehorázne úľavy, aké domáci zamestnávateľa veru nedostanú. Ak už zahraničná firma aj vytvorí na našom území pracovné miesta, nie vždy ich aj udrží a často ľudí vykorisťuje. V areáloch zahraničných firiem našinci často pracujú v neľudských podmienkach, na čo upozorňujú odborári aj médiá. Štát vraj nekontroluje dodržiavanie zákonov investormi a cudzí zamestnávateľa si tak u nás robia, čo chcú.

Sociálne zúfalstvo

Odevná fabrika s talianskou majetkovou účasťou nevypláca šičkám vo Svidníku dohodnuté mzdy. Šičky nedávno protestovali a vyjadrili ostrý nesúhlas s podmienkami na pracovisku. Majú aj obavy zo zrušenia firmy a z prepúšťania. Jozef Balica z odborového zväzu KOVO zastupuje tieto ženy rovnako, ako sa pred rokom usiloval pomôcť dvesto šičkám vo Vranove. Kauza Slotex bola najviditeľnejšia v nedávnej minulosti, keď ženy pracovali za menej ako životné minimum. Podnikateľ z Talianska dlhoval ženám vyše trisťtisíc eur na platoch a ďalších sedemstatisíc na odvodoch.

„Zamestnávateľa nijako nepostihli, zamestnanci dostali peniaze od štátu. Talian vyviezol technológiu do zahraničia a stavia si vilu, všetkým sa vysmial.“ uvádza odborár Balica. Porušovanie predpisov na úkor zamestnancov má stúpajúci trend. Podľa Balicu kým za rok 2012 to bolo osemtisícpäťsto porušení Zákonníka práce, o rok už viac ako desaťtisíc. „Trúfalosť zamestnávateľov nemá rešpekt pred našimi zákonmi je zjavná. Niektorí zahraniční investori pôsobiaci najmä v oblastiach Slovenska, kde je vyššia miera nezamestnanosti, si viac dovoľujú, nemajú rešpekt pred ničím.“ Ľudia tak zo sociálneho zúfalstva pracujú aj v ponižujúcich podmienkach. V chudobných regiónoch nemajú inú možnosť zamestnania a nemá sa ich kto zastáť, nemajú vlastné odborové zväzy.

„Vláda často robí ústupky investorom tým, že vytvára stimuly, ktorými ich láka na Slovensko. Mala by sa však zamerať na zlepšovanie podnikateľského prostredia v kombinácii s efektívnou ochranou zamestnancov pred zneužívaním.“ uvádza analytík Martin Reguli. Pomohlo by aj zvýšené vymáhanie zodpovednosti konkrétnych porušovateľov pracovných predpisov. Veď platný zákon o inšpekcii práce umožňuje dať tvrdú sankciu tomu, kto spôsobil porušenie zákona, lenže toto sa na Slovensku dôsledne neuplatňuje. Zamestnávateľ je akoby nepostihnuteľný. Odsesú si to opäť zamestnanci tak, že nedostanú odmenu či dokonca mzdy.

Podľa rezortu práce je odstránenie nedostatkov povinnosťou zamestnávateľa. „Výsledkom inšpekcie práce nie je uloženie pokuty, ale presné zistenie plnenia či neplnenia povinností zamestnávateľa a snaha o to, aby zamestnávateľ nedostatky odstránil. Uvedený postup je zaužívaný aj v zahraničí. V tejto oblasti momentálne nepripravujeme žiadne zmeny,“ uvádza tlačový odbor rezortu. Ak už ide o spory medzi zamestnancom a zamestnávateľom, treba sa obrátiť na súd. Nevyplatenie mzdy je považované za trestný čin. Kým však zamestnanci niečo vysúdia, majú ísť zrejme po žobrani...

Robert LANDIS

Slovenský priestor treba uchrániť od dekadencie západného sveta
Referendum ubila mediálna presilovka

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archiv SNN

Slovenské Hnutie Obrody (SHO) je jedným z vyše stovky občianskych združení, ktoré sa aktívne zapojilo do organizácie referenda o rodine. Má centrum v Nitre a združuje prevažne mladých ľudí, ktorí si okrem iného kladú za cieľ upevňovať vlastenectvo, tradičné hodnoty a bojovať proti morálnemu rozkladu spoločnosti. Ako mieni SHO zúžitkovať skúsenosti z referenda, sme sa zhovárali s jeho predsedom Róbertom ŠVECOM.

• Čím vaše hnutie prispelo do predreferendovej kampane o rodine?

Hneď na začiatku sme podporili iniciatívu za vyhlásenie referenda tým, že naši aktivisti zbierali po celom Slovensku podpisy pod petíciu. Niekoľko tisíc podpisov sme odovzdali zástupcom Aliancie za rodinu a v predreferendovej kampani sme roznášali letáky, diskutovali s ľuďmi, na čo sme, pravdaže, využili aj sociálne siete, kde máme

z právneho pohľadu bolo neplatné, lebo sa na ňom nezúčastnilo päťdesiat percent oprávnených voličov, ale takmer milión Slovákov jasne povedalo, kde je ich hodnotový svet. A ten milión ľudí je dosť veľká skupina, na ktorej sa dá stavať budúcnosť. Reprezentuje to dobré, naše – to, čo sa opiera o prácu, odkaz našich predkov. Na to chceme nadviazať, v tom chceme ďalej pokračovať. Nikdy sme sa netajili tým, že máme poli-

ské. Išlo o vyslovené klamstvo, lož. Referendum bola občianska iniciatíva, ktorú podporovali aj kresťanské organizácie i cirkev a ja osobne som veľmi rád, že na Slovensku prvýkrát občianska iniciatíva dokázala spojiť ateistov aj kresťanov. Hneval ma, že odporcovia referenda sa odmietali zúčastňovať na diskusiách, ale na druhej strane sa hrávajú na najväčších demokratov, liberálov a nás označujú za spiatokníkov, homofóbov, fašistov, nacistov a podobne.

• Ako hodnotíte výsledok referenda?

Samotná účasť je pre mňa sklamáním. No treba brať do úvahy dominantné postavenie médií na Slovensku, ktoré kopú jedným smerom. Pluralita médií na Slovensku v podstate neexistuje a bežní ľudia sú dosť ovplyvnení médiami. Dokonca aj verejnoprávna televízia odmietla odvysielať podľa nášho názoru korektné klipy Aliancie za rodinu, v ktorých vyzývala, aby sa ľudia zúčastnili na referende. To je ukážka toho, že vedia, že si môžu dovoliť všetko. Nehovoriac o neslýchanom pohone na pani Žembovú, ktorá v klipe vystupovala. Z rozprávania rodičov a starých rodičov viem, že toto sa dialo v ťažkých časoch totality a je priam absurdné, aby verejnoprávna RTVS, ktorá žije z daní nás všetkých, mala k tomu takýto prístup. Takže sloboda slova a demokracia na Slovensku sú len pre vyvolených a na papieri.

• LGBTI skupiny sa zasadujú za ideológiu rodovej rovnosti. Termíny ako rodové scitlivovanie vyznievajú síce ľúbivo, ale v podstate predstavujú vážnu formu duševného násillia na deťoch. Na Slovensku sa to už praktizuje v školách cez prvácke šlabikáře, aj keď ešte nie je schválená Celoštátna stratégia ochrany ľudských práv. Ako sa na tento cieľový rozvrat hodnotíte?

Ide o obrovský tlak na normálne hodnoty nielen Slovenska, ale celej Európy. Veď vidíme, čo sa deje v západnej Európe, a už to prichádza aj do jej

Pri terénnej práci aktivistu občianskeho združenia

velmi silné postavenie. Komunikovali sme najmä s mladými a vysvetľovali im, prečo je dôležité zúčastniť sa na referende; vyzývali sme aj tých, čo nesúhlasia s našim hodnotovým svetom a so zameraním, aby prišli na hlasovanie. Ak s ním nesúhlasia, aby povedali nie. Ale aby ho neignorovali, lebo cieľ určitých skupín na Slovensku je občiansky neaktivizmus, čo sa nám môže v budúcnosti veľmi škaredo vrátiť.

• Vaše hnutie má medzi programovými cieľmi boj proti morálnemu rozkladu spoločnosti a za zachovanie tradičných hodnôt. Spojilo referendum rovnako zmysľajúcich mladých ľudí?

Samotnú občiansku iniciatívu na vypísanie referenda a potom aj referendum podporilo vyše sto mimovládnych organizácií rôzneho filozofického, hodnotového či svetonázorového zamerania. Je pravda, že referendum

tické ambície a čoskoro chceme vstúpiť do aktívnej politiky. Citíme podporu a povieme otvorene, že ten boj sa po siedmom februári ešte iba začne. My sa naň pripravujeme už dnes.

• Boj s ničím, alebo za niečo?

Nikdy nehovoríme, že bojujeme proti niekomu alebo proti niečomu, ale že bojujeme za to, aby slovenský životný priestor bol ochránený od dekadencie západného sveta, západného životného štýlu. A výsledok referenda dal „kriľdla“ aktivistom homo lobby a myslím si, že až teraz nastanú obrovské tlaky na to normálne, naše slovenské a my musíme byť jednoducho pripravení obhajovať naše záujmy.

• Čo sa vás najviac dotklo v predreferendovom období?

Primitivnosť a hlúposť liberálnych politikov a homo aktivistov, ktorí tvrdili, že toto referendum je cirkevné, biskup-

ského písomníctva, na tragického básnika Štefana Krčméryho. Vo vydavateľstve Tatran, kde bol Plávka riaditeľom, po smrti Krčméryho vyšiel súbor jeho próz pod názvom Román bez konca. Stali sa mojou bibliou, inšpiráciou pri písaní biografickej poviedky Čierne husle. No azda najpôso-

O ČOM JE REČ

Sme často nevďační voči osobnostiam, po niektorých dlhé roky doslova „pes neštekne“. Pravda, zmenili sa spoločenské kritériá, kto je a kto nie je osobnosť... Dnes treba byť v médiách, zvlášť v televízii. Kto sa neob-

Plávka ako básnik si potrpel na vycibrený jazyk, aby mohol vo svojich dielach viesť „onen najkrajší dialóg s rodnou dedovizňou, s vlasťou, ktorá sa človeku prihovára vetrikom, žblnkotom potoka, dažďom šušťivým i buráčajúcim hromobitím, spevom sláviky, stehlika i drozda, dychtivo

bivejšie boli Plávkové príbehy o Ľudovi Ondrejovovi – porozumel mu ako málokto.

„Fujarka Ľuda Ondrejova i jeho piesne steli sa i rokmi môjho života a nedali mi spávať nejednej nôcky, badúrili spomienkami, pripomínajúcimi spoločné rojčenia, dobré vôľušky cez Martin, Bystricu až po Bratislavu, po samotný jeho skon a posledné odpredádzanie v Slávičom údolí tiež za hlasu fujary, no už bez jeho dychu a chvenia jeho prstov na tom spevavom dreve bazy, z ktorého neraz vyčarával až k plaču clivé piesne, patriace vari skôr do sveta povestí ako do skutočnosti.“

Pravda, nie som taký majster, ako bol Ondrejov, no párkrát som na požiadanie Andreja Plávku musel doniesť fujaru a on

O (ne)zabúdaní alebo miesto pre celebrity

Peter ŠTRELINGER

javí v relácii Smotánka, akoby ani nejestvoval. Tam sú ani nie osobnosti, ale priamo – celebrity! Krásne ženy po boku úspešných, bohatých a vplyvných mužov. Akosi netreba skúmať ich kvality. A popri týchto výnimočných predstaviteľoch vysokej spoločnosti vytrácajú sa nám z pamäti mnohí tí, čo boli ozajstnými osobnosťami. V súvislosti so škandálom okolo (ne)pochovania spisovateľa Drahošlava Machalu na cintoríne v Slávičom údolí – boli to tiež kontroverzné osobnosti!

Spomenul som si na básnika Andreja Plávku, autora takmer tridsiatich kníh. Vybral som zo svojej knižnice jednu z jeho posledných, čo napísal, eseje a črty Rodné lísty s osobným venovaním „milému priateľovi“ (1979). Andrej

Róbert ŠVEC

východnej časti. Je to jednoznačné cieľ. Oslabiť tradičnú rodinu, tradičné hodnoty, cirkev zatlačiť úplne do úzadia, aby nemala nijaký vplyv na vývoj národa, štátu a voči tomuto budeme bojovať aj naďalej. Odporcovia referenda nám vyčítali, že nás bude stáť šesť miliónov eur. Ale už nepovedali, že na politiku rodovej rovnosti sa všetci skladáme takmer štyrmi miliónmi eur.

• Považujete homo skupiny za menšinu alebo za sexuálnych extrémistov?

Z právneho hľadiska určite nie sú menšina a naša organizácia ich tiež za menšinu nepovažuje. Naša ústava pozná iba národnostné a etnické menšiny. Sexuálne menšiny v našom právnom poriadku nejestvujú. Je to skupina ľudí, ktorá má určitý problém so svojou orientáciou, vybrala si túto životnú cestu, taktó chce praktizovať svoj osobný sexuálny život. Ale nemôže nám táto skupinka v spoločnosti diktovať, čo máme robiť.

• O čom podľa vás svedčí účasť na referende?

Predovšetkým o apatii ľudí a obrovskej mediálnej presilovke. Ale aj o tom, že inštitút referenda je nefunkčný. Kvórum päťdesiat percent je veľmi zlé, je dôkazom toho, že politici sa boja hlasu ľudu. Nemalo by byť také vysoké, prípadne by nemalo byť žiadne. Súčasný stav vyhovuje politikom, vieme, aká bola účasť vo voľbách do Európskeho parlamentu. A tam stačilo pár tisíc hlasov, aby sa kandidát stal europoslancom. A tu ani takmer milión hlasov Slovákov nestačilo na to, aby referendum bolo platné. Je to úplne choré, postavené na hlavu. Teda do budúcnosti musíme sfunkčnúť inštitút referenda a nebať sa názorov ľudí. Pretože politici sú tu pre ľudí, a nie naopak.

pri mojom preludovaní spieval svoje obľúbené liptovské horalské piesne. Nebolo pesničky, ktorá by nebola odznela. A ujo Plávka (tak som ho oslovoval ako krajan) v rozšafnej nálade vraví: „Zaplatím päť litrov vína tomu, čo navrhne pesničku, ktorú sme ešte nespievali.“ Márne sa všetci pokúšali. Napokon som sa placho prihlásil ja a spustil som: „Písala mi moja milá z Ružomberka list...“ Plávka sa zháčil: „Petrik, to je ale fašistická, spievala sa za slováčštinu ako vojenská pochodová pieseň?!“ Pokrčil som plecami: „Viem, ujo Plávka, ale veď ste tie slová vy zložili!“ Andrej Plávka pokrútil hlavou nad mojou opovážlivosťou, bez slova vytiahol peniaze a poslal po demizón vina.

Mnohí, ktorým sa nebude páčiť glorifikovanie tejto osobnosti, pripomenú jeho zodpovednosť za diskrimináciu niektorých spisovateľov (povedzme Tatarku, Mňačka a ďalších) počas normalizácie, teda kolaboráciu s bývalým režimom. Áno, súhlasím, Andrej Plávka bol kontroverznou osobnosťou... Aj Ľudo Ondrejov, ktorý počas prvej Slovenskej republiky arizoval židovský obchod. To sú fakty. Obaja sú pochovaní medzi osobnosťami v Slávičom údolí hlavného mesta.

Kto prvý hodí kameňom, aby bolo na cintoríne miesto pre – celebrity?!

Medzinárodný súd v Haagu rozhodol o Balkáne po šiestnástich rokoch

Páchali etnické čistky, nie genocídu

Od nášho spolupracovníka v oblasti Martina JARINKOVIČA – Foto - internet

Tretieho februára 2015 vyniesol Medzinárodný súdny dvor (MSD) v Haagu ako najvyššia súdna inštitúcia OSN rozsudok vo veci vzájomných žalôb Chorvátska a Srbska za genocídu spáchanú počas balkánskych vojen v rokoch 1991 – 1995. Takmer šesťnásť rokov trvajúci súdny spor ukončil MSD v Haagu verdiktom, podľa ktorého sa Chorvátsko ani Srbsko nedopustili genocídy. Rozhodnutie vyvolalo búrlivé reakcie a rôzne interpretácie nielen v dvoch priamo zainteresovaných krajinách. Môže znamenať začiatok novej éry vzťahov dvoch ťažko skúšaných znesvárených národov?

Proces iniciovalo v roku 1999 Chorvátsko žalobou na bývalú Zväzovú republiku Juhoslávia za genocídu, ktorej sa mali údajne dopustiť príslušníci ozbrojených síl Juhoslávie na území Chorvátska. Počas bojov za nezávislosť začiatkom deväťdesiatych rokov zahynulo približne dvanásťtisícpäťsto Chorvátov, z toho veľká časť civilistov, ktorí sa stali obeťami etnických čistiek. Srbsko ako nástupnícky štát Juhoslávie v roku 2010 kontrovalo žalobou na Chorvátsko za údajnú genocídu spáchanú chorváckymi ozbrojenými silami počas operácie Búrka (Oluja) v roku 1995, keď zahynulo okolo tisícosemsto Srbov (celkovo bolo v Chorvátsku v rokoch 1991 – 1995 zabitých približne šesťtisícpäťsto Srbov) a vyše dvestotisíc ich bolo z Chorvátska vyhnaných. Súd síce konštatoval, že na oboch stranách boli spáchané početné zločiny, ale tie nedosiahli rozmer genocídy. Podľa súdu nebolo možné dokázať, že tieto zločiny boli spáchané s úmyslom fyzicky vyhubiť celý národ v lokalite konfliktu, teda spáchať genocídu. Agentúry AP a Reuters informovali, že predseda MSD Peter Tomka vyzval Belehrad a Záhrab na vzájomnú spoluprácu pri poskytnutí zodpovedajúcich reparácií obetiam zločinov, čo by podľa neho prispelo k upevňovaniu mieru a stability v regióne. Je to už druhé rozhodnutie MSD v Haagu (nezamietajú sa Medzinárodným trestným tribunálom pre Juhosláviu) týkajúce sa bývalej Juhoslávie, ktoré zamietlo žalobu za genocídu. Len pripomeňme, že v roku 2007 MSD vyniesol verdikt, podľa ktorého Srbsko nespôsobil genocídu v Bosne a Hercegovine.

REAKCIE ZAJINTERESOVANÝCH

Reakcie na rozsudok boli rôznorodé, často protichodné, aj čo sa týka interpretácií rozsudku. Srbský minister spravodlivosti Nikola Selakovič po vnesení rozsudku pre médiá vyhlásil: „Nemáme dôvod byť nespokojní.“ Srbský denník Kurir ministrove slová doplnil: pre Srbsko je dôležité, že medzinárodný súd prvý raz konštatoval, že počas chorvátskej operácie Búrka boli spáchané zločiny. Súd zároveň konštatoval, že krajinskí Srbi z Chorvátska neodišli na pokyn z Belehradu, ale že boli vyhnaní chorváckymi ozbrojenými silami podľa plánu vtedajšieho chorvátskeho vedenia. Podľa šéfa srbského právneho tímu Sašu Obradoviča sa o operácii Búrka „nemôže ďalej hovoriť ako o zákonnej vojenskej akcii nasmerovanej na oslobodenie istých území“. Rádio-televizia Srbska (RTS) informovala

Rozhodnutie MSD pod vedením Petra TOMKU sa vo všeobecnosti považuje za prezieravé.

o tom, že vynesenie rozsudku sledoval prezident Tomislav Nikolič, premiér Aleksandar Vučić a prezident bosnianskej Republiky srbskej Milorad Dodik spoločne v Belehrade. Po vnesení rozhodnutia súdu prezident Nikolič pre médiá povedal, že rozsudok nenaplnil srbské očakávania. Zároveň však zdôraznil, že verdikt má veľký význam pre Srbsko a srbský národ, pretože zvrátil stereotypy medzinárodného spoločenstva v pohľade na konflikt v bývalej Juhoslávii.

Nespokojnosť so stanoviskom súdu vyjadril aj dosluhujúci chorvátsky prezident Ivo Josipović, ktorý pracoval priamo na návrhu chorvátskej žaloby. Pre chorvátske médiá vysvetľoval: „My sme rozvinuli teóriu mozaiky, kde sme sa pokúšali dokázať, že všetky udalosti boli súčasťou úmyslu spáchať genocídu.“ Ako však dodal, boli si vedomí reálnej možnosti, že súd zaujme negatívne stanovisko. Vyjadril presvedčenie, že chorvátsky právny tím v ničom nepochybil. Novozvolená prezidentka Chorvátska Kolinda Grabarová-Kitarovičová vo svojej reakcii pre chorvátske médiá vyhlásila, že nie je spokojná s rozsudkom, ale rešpektuje ho. Podľa nej je však z rozsudku jasné, kto bol obeť a kto agresor. Chorvátsky denník Večernji list citoval jej vyjadrenie, podľa ktorého: „Súd potvrdil, že na území Chorvátska boli spáchané ťažké zločiny, ťažké narušenie ľudských práv i medzinárodného humanitárneho práva, ktoré spáchali srbské sily i Juhoslovanská ľudová armáda, ale rozsah tých zločinov nebol dostatočný na to, aby sa mohol označiť za genocídu.“

Bosnianskosrbský denník Glas Srpske priniesol vyjadrenie prezidenta Republiky srbskej Milorada Dodika, ktorý vyhlásil, že orgány Republiky srbskej budú rešpektovať rozhodnutie MSD v Haagu, ale

v Srboch, ktorí sú podľa neho najväčšími obeťami rozpadu bývalej Juhoslávie, ostáva pocit nespravodlivosti. Na druhej strane by podľa jeho slov bolo dobré, ak by rozsudok MSD v Haagu bol podnetom na lepšiu spoluprácu Srbov a Chorvátov, aby za sebou konečne nechali historické spory a každý urobil všetko, aby sa oba národy pohli ďalej. V podobnom zmierlivom duchu sa vyjadrila i chorvátska ministerka zahraničných vecí Vesna Pusičová či rakúsky minister zahraničných vecí Sebastian Kurz, podľa ktorého rozsudok poskytuje možnosť na nový začiatok a spoločné prekonanie histórie.

VÝHLADY NA ZMIERENIE

Napriek prianiam a výzvam na zmiernenie veľký pokrok v tomto smere nemožno očakávať. Práve naopak, v nasledujúcom období možno predpovedať skôr ďalšie zhoršenie vzťahov. Pritom rast napätia vo vzťahoch na osi Záhrab – Belehrad možno konštantne sledovať od rozsudku Medzinárodného trestného tribunálu pre Juhosláviu, ktorý oslobodil chorvátskych generálov Gotovinu a Markača. Ich triumfálne privítanie na najvyššej úrovni v Záhrebe Srbsko ťažko nieslo. K zlepšeniu atmosféry neprispel víťazný návrat Vojislava Šešelja z Haagu, ktorý vyvolal v Chorvátsku búrlivé reakcie, ale ani rozbitie srbských tabúl a nápisov v Cyrilike v chorvátskom Vukovare. Olej do ohňa priliala aj novozvolená chorvátska prezidentka Kolinda Grabarová-Kitarovičová, ktorá počas kampane cielene hrala „srbskou“ kartou a viacerými výrokmi a protisrbskými výpadmi zvyšovala vzájomné napätie. Verdikt o genocíde teda v kontexte predchádzajúcich udalostí môže paradoxne namiesto nového začiatku oživiť staré antagonizmy. Oživil a pripomenul traumu z vojny a obojstranné pocity krivdy. Z reakcií médií a politikov však vyplýva, že napriek formálne vyjadrenej nespokojnosti je Belehrad miernym víťazom sporu, respektíve spokojnejší s jeho výsledkom. Srbský analytik Djordje Vukadinović to vysvetľuje tak, že Srbsko a srbská verejnosť bola rokmi naučená na samé zlé správy z Haagu, preto každý prípad nekončiaci sa úplnou katastrofou je v tomto svetle vnímaný ako dobrá správa. Zatiaľ čo chorvátska verejnosť rokmi „dopovaná“ jednostranným pozitívnym obrazom boja za oslobodenie, ktorý okrem vlastnej propagandy podporoval aj Západ i Haag prepustením Gotovinu a Markača, je podľa Vukadinoviča šokovaná a frustrovaná skutočnosťou, že najvyššia súdna inštitúcia OSN neakceptovala chorvátsku žalobu.

Krivdy spáchané na civilnom obyvateľstve dlho neprebolia.

ROZBOR

Parlamentné voľby v Grécku sa skončili jasným víťazstvom ľavicovej strany Syriza, ktorá svoju predvolebnú kampaň založila na boji proti ďalšiemu uťahovaniu si opaskov gréckych voličov a úsilí rokovať s veriteľmi o znížení úrokov z pôžičky tristoštyridsať miliárd eur a čiastočnom odpustení dlhov. Získala stoštyridsaťdeväť kresiel v tristočlennom parlamente a jej líder Alexis Cipras (40) sa po volebnom víťazstve stal najmladším premiérom v histórii Grécka.

Syriza sľubuje dôstojnosť zbedačenému ľudu

V gréckych voľbách zvíťazila nádej

Peter JÁNOŠÍK – Foto: internet

Syriza sa na sformovaní vládneho kabinetu dohodla s pravicovou stranou Nezávislí Gréci, pretože jej na samostatné vládnutie chýbali dve kreslá. Alexis Cipras oznámil, že chce s veriteľmi vyrokovať spravodlivé a vzájomne výhodné podmienky na splácanie dlhu.

teľov povzbudiť podobné hnutia v Španielsku a Portugalsku

VÝHLAD DO BUDÚCNOSTI

Aká budúcnosť čaká krajinu? Pre Grékov sa začína ťažké obdobie. Zatiaľ ničím nedotknutá strana Syriza

VÍŤAZSTVO LAVICE

„Grécky ľud dnes písal históriu,“ povedal jasajúcemu davu na jednom z aténskych námestí tesne po vyhlásení výsledkov plebiscitu A. Cipras. Isté je, že víťazstvo ľavice v Grécku

Volebnej rétorike Alexisa CIPRASA uverili najmä mladí Gréci.

odštartovalo zásadné zmeny na politickej scéne, pričom víťazstvom ľavicovej strany by krajina mala opustiť politiku úsporných opatrení a vymaniť sa z doterajšieho poníženia. Nasledovať má „radikálna zmena“, ktorá štát vyvedie zo začarovaného kruhu štetrenia. Grécko podľa nového premiéra priniesie nádej celej Európe. Minulosťou je podľa Ciprasa tiež dohľad takzvanej trojky, teda Európskej komisie, Medzinárodného menového fondu (MMF) a Európskej centrálnej banky (ECB), ktorá zastupuje medzinárodných veriteľov.

Prioritou strany Syriza sa stalo obnovenie dôstojnosti gréckeho ľudu, suverenity krajiny a demokracie. Pri rokovaniach sa Cipras nechystá klásť nespĺniteľné podmienky. Na druhej strane očakávanie, že Grécko úplne splatí dlh takmer tristoštyridsať miliárd eur, je nereálne. Povedal to hovorca strany. Požiadavky víťaza predčasných parlamentných volieb by teda mohli dostať Grécko do sporov s ostatnými členmi eurozóny a ohroziť členstvo Grécka v menovej únii. Hovorca víťazného zoskupenia Tsakalotos podotkol, že Syriza na nebezpečenstvo pre euro a pre eurozónu varovala od začiatku. Toto nebezpečenstvo však údajne nepredstavuje táto strana, ale „samotné úsporné opatrenia“.

NÁDEJE MLADÝCH

V Grécku sa počas štyridsiatich rokov striedali vlády konzervatívcov a socialistov. Po prvý raz sa k moci dostala ľavicová strana. Príznačné je, že Ciprasova strana dostala hlasy od polovice nezamestnaných (45,5 percenta), rovnako tak mladí vo veku od osemnásť do dvadsaťštyri rokov jej dali až štyridsať percent hlasov. Charizmatický Alexis Cipras novú generáciu vyzýva, aby spoločne s ním zmenila Európu. Mladí Gréci sú sklamaní zo situácie v ich krajine a vo voľbe radikálnej ľavice videli jediné východisko. Úspech Syriza by mohol podľa pozorova-

a jej líder Alexis Cipras musia začať tvrdo rokovať s európskymi vládami, ktoré odmietajú jej požiadavky na odpis dlhu a zrušenie programu škrto. Končiaci premiér Samaras vyhlásil, že rešpektuje voľbu Grékov a že jeho Nová demokracia bude hrať úlohu garanta európskej stability. Tá bude veľmi potrebná. Totiž šéfa Medzinárodného menového fondu Cristine Lagardeová a nemecký minister financií Wolfgang Schäuble dopredu varovali, že Grécko musí pokračovať v úspornom programe, dohodnutom v roku 2010 výmenou za medzinárodnú pomoc vo výške dvestoštyridsať miliárd eur. Na nej sa zúčastňuje aj Slovensko sumou 1,5 miliardy eura, pričom práve pre túto pomoc padla vláda Ivetty Radičovej.

BANKROT NA PRAHU

Nový premiér však trvá na usku-točnení svojich predvolebných sľubov a ustúpení od úsporných opatrení. Grécko sa tak opäť môže priblížiť k štátnemu bankrotu, pričom ďalším krokom by potom mohlo byť vystúpenie z eurozóny i zo samotnej EÚ? Gréckom by sa navyše mohli inšpirovať ďalšie členské štáty, ktoré majú výhrady k úspornej politike EÚ dik-tovanej Nemeckom. Svojím rozhodnutím sa Grécko vydáva na neprebádanú cestu, ktorá stavia dôležité otázky pred celú Európu a môže viesť aj ku spochybneniu projektu spoločnej meny, mieni európska tlač. Skutočne Gréci už nechcú bezvýhradne akceptovať to, čo od nich žiadajú veritelia, a otvorene vyzývajú európsky front na konfrontáciu.

„Európa teraz stojí pred dilemou. Má dôrazne trvať na prísnom úspornom kurze, ktorý Grécko naordinovala? Alebo začať s Ciprasom rokovať a usilovať sa nájsť kompromis?“ zhrnul belgický denník Der Standaard. Teraz sa s napätím očakáva programové vyhlásenie novej vlády. To napovie mnohé. No napätie v Európe zostáva.

Anton HRNKO o aktuálnych otázkach a problémoch slovenských dejín a diania

Máme právo na výklad našej minulosti

Člen Historického odboru Matice slovenskej Anton HRNKO, ktorý sa 31. januára tohto roku dožil šesťdesiatky, patrí medzi výnimočne aktívnych historikov vo svojom odbore. Rovnaká činorodosť ho zdobí vzhľadom na politické i matičiarske aktivity, na jeho zástoj pri vzniku samostatnej Slovenskej republiky i pri jej začleňovaní sa do medzinárodných štruktúr na parlamentnej úrovni. Je neobyčajne usilovný komentátor historických udalostí s poukazovaním na ich význam pre súčasnosť, ale aj aktuálneho diania v našej spoločnosti. História nikdy nepovažoval za mŕtvu minulosť, ale chápe ju ako živú pamäť národa, triedy, sociálnej skupiny..., z ktorej treba neustále čerpať podnety a poučenia pre súčasnosť a pre vytyčovanie cieľov do budúcnosti. V roku Ľudovíta Štúra ho SNN požiadali o rozhovor ako výnimočného svedka, zanieteneho autora a brilantného publicistu.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: Ladislav LESAY

• Povedzme si to úprimne, nestane sa tak v Matici, ako aj vo verejnosti Rok Ľudovíta Štúra skôr pietnou spomienkou než aktuálnou výzvou? Bude toto výročie formovať spoločenské a politické vedomie?

Musím s ľútosťou konštatovať, že oficiálne Slovensko nevie dôstojne oslavovať svojich významných dejateľov, ba dokonca ani nie významné jubileá. Keďže slovenskí politici buď slúžia cudzím pánom, alebo majú záujem len o tie výseky slovenských dejín, ktoré pasujú do ich obmedzených politických koncepcií, nie sú schopní a ani ochotní dívať sa na naše dejiny komplexne. A predovšetkým sa našich vlastných dejín boja. Majú z nich strach. Boja sa pozrieť pravde do očí, boja sa s odstupom a sine ira et studio (bez hnevu a zaujatia) hodnotiť zástoj predchádzajúcich generácií slovenských politikov, lebo by ich museli konfrontovať so svojou činnosťou, so svojimi postojmi, so svojím konaním. Skutoční slovenskí politici v minulosti vždy viac celku dávali, ako od neho očakávali. Často pri obhajovaní slovenskej pravdy boli prenasledovaní a platili niekedy i vlastným životom. V nesvojprávnom postavení to ani ináč nešlo. Byť slovenským politikom a držať sa slovenskej pravdy znamenalo vždy odriekanie a obeť. A – žiaľ – v našej „demokratickej skutočnosti“, v samostatnom a slobodnom slovenskom štáte sa takýto typ politika nenosí. nenájdete ho ani v skanzene. Ak aj zo začiatku boli, vyštvali ich z ich vlastných strán.

Preto mám veľké a myslím si, že aj opodstatnené obavy, že Rok Ľudovíta Štúra bude opäť len jednou zo stratených príležitostí na pozdvihnutie zo všetkých strán udupávaného historického povedomia príslušníkov slovenského národa. Rád, veľmi rád by som sa mýlil, ale to, akým spôsobom (skôr by sa dalo povedať spôsobom) sa súčasné slovenské politické elity správajú k národnému historickému dedičstvu, ma nenaplnia optimizmom. Len taká maličkosť: vláda vo svojom uznesení o Roku Ľudovíta Štúra nedala nijaké úlohy ministerstvu školstva. A ja som si možno naivne myslel, že pri pripomenutí si nášho veľikána by malo ísť predovšetkým o výchovu dejinami...

• Štúr povedal, že „história je pre živý národ to, čo pre človeka svedomie“. Sme živý národ? Sú skutočne pre nás dejiny svedomím?

Samozrejme že sme živý národ, len Vajanského „suchých ratolestí“ sa na našom strome života nachádza omnoho viac, ako by bolo želateľné. Viete, ja som už viackrát povedal, že ak sa vášnivo debatuje o výklade minulosti, málokedy ide o minulosť samú. Ide najmä o súčasnosť a budúcnosť. Pre národ je história niečo ako pamäť pre individuálneho človeka. Ak niekto chce ubíjať národ, tak vyberá z jeho dejín iba negatívne fakty, iba negatívne deje a patričným komentovaním ho sústavne upozorňuje, že on, konkrétne Jano XY, je vinný za to negatívne, čo sa stalo. A nakoniec každý jednotlivec si bude myslieť, že skutočne je to

Historik Anton HRNKO vidí v Roku Ľ. Štúra príležitosť na pozdvihnutie slovenského povedomia.

tak, že usilovať sa o niečo nemá zmysel, lebo by to opäť mohlo zle dopadnúť. Len si spomeňme, ako odporcovia slovenskej suverenity a samostatnej štátnosti začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia dvíhali prsty: „Slovenský štát? Aha, však to tu už bolo a ako to dopadlo!“ Cieľom tohto „masirovania“ duši nebolo nič iné, len vyvolať doma i v zahraničí dojem, že Slováci sú vrození nesprátnici a že slovenský štát nemôže byť normálny štát ako hociktorý európsky štát, a teda je neprípustné sa oň usilovať. Áno, dejiny sú predovšetkým pamäťou. Užité dejiny, teda dejiny správne vyložené a pochoopené, môžu byť základom nielen vedomia, ale aj svedomia, pretože obsahujú v sebe aj morálny imperatív: O toto sa snažili naše predchádzajúce generácie; v tomto uspeli, v tomto pochybili; na úspechy treba naviazať a chýb sa vyvarovať.

• Viani sme si pripomenuli storočnicu začiatku prvej svetovej vojny – ale tá sa skončila pre nás až zápasom o južné Slovensko v rokoch 1918, 1919, 1920 – mám dve otázky: zhostila sa naša historická publicistika dostatočne súvislosti onej storočnice? Nie sme svedkami pokusu o iný výklad príčin vzniku prvej svetovej vojny?

Viani sme tých výročí mali viac, napríklad aj 150. výročie narodenia A. Hlinku, 150. výročie prvej písomnej zmienky o Devíne – a obe prešli bez povšimnutia oficiálnych miest. Nevie si predstaviť, žeby si napríklad v Nemecku sociálno-demokratická vláda nepripomenula nejaké okružie výročie K. Adenauera. Ale, ako povedal jeden slovenský tiežpolitik, na Slovensku je to tak.

Myslím si, že jubileum – sto rokov od vypuknutia prvej svetovej vojny – nemôže byť stotožnené len s atentátom na arcivojvodu Františka Ferdinanda a začiatok vojny. Prvá svetová vojna začala pohyby, ktoré, ako sa zdá, stále nie sú ukončené. Podľa môjho názoru štát mal zriadiť stály výbor, ktorý by koordinoval pripomínanie

si udalostí z rokov prvej svetovej vojny kontinuálne. Veď za chvíľu tu budeme mať výročie Clevelandskej dohody, vznik česko-slovenských légii, Česko-Slovenskej národnej rady, Pittsburskej dohody atď. To všetko malo byť zaradené do jedného súvislého celku pripomínania si a výchovy dejinami. Žiaľ, asi na to nie je vôľa a kde nie je vôľa, nie je ani cesta (peniaze).

Prepisovanie dejín nie je nič nezvyčajné. Obyčajne sa však nedotýka hlavného prúdu dejepísania. Najčastejšie sa objavuje tam, kde sa k výkladu dejín mieša aj konkrétny politický záujem. Tu sme svedkami pokusov v určitých kruhoch zbaviť viny za rozpútanie vojny cisárske Nemecko a Rakúsko-Uhorsko a hodiť vinu na Srbsko a sprostredkovane na Rusko. Nazdávam sa však, že na Slovensku sa tieto tendencie nevyškvtujú. Bolo by to proti zmyslu slovenských dejín a spochybnili by naše národné oslobodenie po roku 1918.

• Čo ostáva ešte otvorené, pokiaľ ide o prvú svetovú vojnu, pred historickou vedou a čo pred spoločenským vedomím – veď v našich obciach sú pomníky s obrovským počtom obetí, padlých vojakov z prvej svetovej vojny a len mizivým počtom padlých vojakov z druhej svetovej vojny, pritom druhá svetová vojna mala desaťročia „prioritu“ a prvá svetová vojna bola vlastne zabudnutou, pravda, česť výnimkám...

V spoločnosti panuje dojem, že možno povedať o nejakom úseku dejín, že je už dostatočne poznaný, že už netreba ďalej bádať. To je mylná predstava. Ako každá veda, aj historická veda nepozná konečný stav poznania. Stále je čo a bude čo skúmať. Okrem iného, každá generácia má právo na svoj vlastný výklad minulosti. Preto treba skúmať všetko, možno aj od začiatku, lebo niekedy zažitá kliše môže byť úplným klamom. Myslím si, že slovenská historiografia sa nezaobrá dejinami prvej svetovej vojny v takom rozsahu, ktorý zod-

povedá významu tohto obdobia pre osudy slovenského národa. Z toho dôvodu, najmä z hľadiska výkladu pôsobenia zahraničného odboja proti Rakúsko-Uhorsku a vzniku Česko-Slovenska je vo vleku českej historiografie, preberá jej hodnotenia, ktoré nie sú vždy práve zo slovenského pohľadu korektné. Uvediem jeden prípad. Často sa tvrdí, že čechoslovakizmus bol potrebný vzhľadom na to, že o Slovákov nikto nevedel, a preto by ich ako samostatného činiteľa neboli ochotné víťazné veľmoci akceptovať. Ale len pri trochu hlbšom pohľade sa dá zistiť, že tieto tvrdenia nie sú pravdivé. Stačí si prečítať záznamy zo zasadnutia britského parlamentu a zistíme, že sa tam viackrát a vášnivo diskutovalo o tom, že Slováci sú osobitný, od Čechov nezávislý národ (peoples). A na slovenskej a českej osobitosti je založená aj tzv. malá saintgermainská zmluva z 10. septembra 1919, ktorou bola medzinárodne uznaná Česko-Slovenská, nie Československá republika. Týmto smerom by sa mala uberať naša historická veda, ale zaujímavých tém, do ktorých ešte zo slovenského hľadiska nikto nepichol je až-az.

A ešte k tým pomníkom. Dalo by sa o tom hovoriť viacej, ale po vojne zakázali orgány obnoveného „Československa“ dať na pomníky padlých tých, ktorí padli v rámci bojovej činnosti slovenskej armády počas vojny v Poľsku a na východnom fronte. Myslím si, že obce by mali túto nespravodlivosť odstrániť a na pomníky pripísať aj vojakov slovenskej armády. Ani jeden z nich sa nehlásil dobrovoľne na východný front a slovenskí vojaci tam ani nepáchali nijaké vojnové zločiny ako dnes oslavovaní banderovci alebo esesácki „vlastenci“ z pobaltských štátov.

• Zápas o dejiny sa neuvieriteľne premieta do súčasnosti – svedkom toho je netušene prudký politický a medzinárodný spor okolo oslobodenia Osvienčimu....

Historická veda je síce veda politická, ale politici by sa do nej nemali miešať. Ak sa pripomínajú také udalosti, ako napríklad oslobodenie Osvienčimu (ale aj napríklad výročia Karpatsko-duklianskej operácie) nejde primárne o udalosť samú, ale o tých mŕtvych, ktorí tam často v byzantských hrobách ležia. Neďať im česť, ktorú si zaslúžia, alebo dokonca čisto z aktuálnych politických pohľadov pozvať ľudí, ktorí sa hlásia k odkazu tých, ktorí majú levý podiel na tragédii európskych Židov, a nepozvať zástupcu krajiny, ktorá niesla hlavnú farchu grandiózneho zápasu s najhorším režimom v doterajších ľudských dejinách, je skrátka nehoráznosť, rovnajúca sa neúcte k obetiam holokaustu. To je moje presvedčenie a žiadne oportúnne dôvody ma nedonúti ho zmeniť.

• ... a pred nami je výročie mája 1945 – očakávaš posun v poňatí tohto výročia, alebo doslova prepísanie významu porážky fašizmu a hitlerovského Nemecka?

Európa vydržala bez vojny dlhé desaťročia práve preto, že rešpektovala jaltsko-postupimské dohody, ktoré boli potvrdené záverečným aktom z Helsínk z roku 1975. Dnes je tento systém totálne v troskách. V baltických štátoch esesáckych hrdlozov tamojšie politické elity skryto alebo otvorene považujú za bojovníkov za národnú slobodu, nebudem hovoriť o pohrobkoch banderovcov na Ukrajine. Pomaly sa začínam obávať, že nejaká Radíčová alebo Šebej sa začnú nebudaj s hrdosťou hlásiť k tomu, že Tukova vláda vyslala slovenských vojakov na východný front po boku nemeckého wehrmachtu. Takéto videnie dejín, ktoré sú podriadené aktuál-

ným politickým cieľom, je katastrofou. Som hlboko presvedčený, že ani stúpenci režimu prvej Slovenskej republiky nemôžu schvaľovať vyslanie slovenskej armády do vojny proti Sovietskemu zväzu, že skutočnosť ich boja proti dnes ostrakizovanému Rusku nemôže byť dôvodom na pozitívne vnímanie tohto faktu, aj keď slovenskí vojaci, až na nepatrné výnimky, dodržiavali všetky konvencie vedenia vojny.

• Hodnotíš ako historik dneška udalosť roku 1945 inak, aký je dnešný slovník historika a aktívneho publicistu?

Nemám nijaký dôvod. Porážka hitlerovského Nemecka nemôže byť za žiadnych okolností vykladaná inak, ako sa vykladá. Porážka nacizmu je porážkou nacizmu; oslobodenie našej vlasti je oslobodením, aj keď môžeme polemizovať, či obnovenie „Československa“ (píšem to v úvodzovkách, lebo Československo bez spojovníka nikdy z hľadiska medzinárodného práva neexistovalo) bolo pre Slovensko regresom alebo progresom.

• Historik Ivan Mrva v Slovenských pohľadoch napísal, že prezidenti SR by 6. októbra nemali chodiť na Duklu klásť vence, pretože kľúčová udalosť pre slovenské dejiny sa neudiala v ten deň, ale v roku 1939 v Žiline, keď v rámci Česko-Slovenska bola vyhlásená – a parlamentom v Prahe neskôr potvrdená – autonómia Slovenska. Aká je historická pravda a čo z toho by malo vyplývať pre terajšie spoločenské vedomie?

V historickej vede nemožno klásť jednu udalosť proti druhej. História je jeden nepretržitý a jednosmerný pohyb, ktorý sa nedá spätne ovplyvniť a ani zmeniť. Osobne pokladám 6. október 1938 za hádam najvýznamnejšiu udalosť od vyhlásenia slovenskej neovislosti od Uhorska 19. septembra 1848 a až do 1. januára 1993. Svojím významom ďaleko prevyšuje napríklad Martinskú deklaráciu z roku 1918 i vyhlásenie SNP v roku 1944. Bol to dátum, keď Slováci vyhlásili svoju národnú osobitosť a dôsledky z nej – národnú suverenity – a celý okolitý svet, vrátane Maďarov a Čechov, toto vyhlásenie uznal. Pretože Slováci viackrát v minulosti vyhlásili svoju suverenity, ale relevantné subjekty to neuznali. Po 6. októbri 1938 sa už nikdy skutočnosť slovenskej osobitosti a štátnosti verejne nespochybnila.

Ale aj 6. október 1944 má svoje miesto v slovenských dejinách. Nevidím dôvod si ho nepripomínať. Veď väčšina tých vojakov, ktorí tam ležia, boli Slováci. Určite nechceli zmrieť a bojovali za svoju vlasť. Preto by som pripomínanie Karpatsko-duklianskej operácie nespochybňoval. Skôr mi prekáža, že na pamätníku je český, ruský a poľský nápis, ale slovenský tam chýba!

• Na Slovensku sa odohráva nepretržitý zápas o dejiny, zápas o ich výklad, výskum – čo tebe v spore najväčšmi chýba?

Snaha pochopiť východiská toho druhého. I. Kamenec v jednom interview povedal, že nikto mu nemôže vyčítať, že jeho pohľad na dejiny je zaujatý jeho pôvodom a prežitými udalosťami. Ja tento jeho postoj plne rešpektujem, len nechápem, prečo nechce uznať aj druhým, že môžu byť tiež niečím determinovaní? V skutočnosti, a tu by som sa vrátil k úvodu, tie spory nie sú o minulosti. Sú o našej prítomnosti a budúcnosti. Nejde teda o históriu, ale o zápas a tvár Slovenska v budúcnosti. Je to teda o politike, nie o histórii. História je len bojovým poľom, kde sa tento zápas odohráva. Keď bude mať väčšina Slovákov v zásade zhodný pohľad na budúcnosť Slovenska, aj tieto spory utíchnu.

Prečo je azbuka na slovenských bankovkách z rokov 1939 – 1945

Chyby pohli žľčou prof. Isačenkovi

Zbyšek ŠUSTEK – Ilustrácie: archív autora

Zvykosť uvádzať na papierových peniazoch niektoré údaje aj v jazykoch menšín sa pravdepodobne vôbec prvý raz v dejinách objavila v habsburskej monarchii v roku 1806. Na vtedajších bankocetliach je ich hodnota vyznačená aj po poľsky, česky, maďarsky a taliansky. S prestávkami táto prax prežila až do rozpadu Rakúsko-Uhorska. Prítom sa na peniazoch objavili aj jazyky ďalších národov monarchie. Slovenčina v štúrovskom pravopise, ale v otrockom preklade z maďarčiny, sa na peniazoch vyskytla iba v meruósmych rokoch – bolo to na bankovkách uhorskej revolučnej vlády.

Inde vo svete takúto zvykosť malo Švajčiarsko, Sovietsky zväz a po druhej svetovej vojne Južoslávia. Na rube srbských a bulharských bankoviek nájdeme francúzske texty ako výraz ich príslušnosti k Latinskej menovej únii. Na bulharských bankovkách sa používali dokonca až do roku 1945 napriek tomu, že za prvej svetovej vojny Latinská menová únia prestala fungovať a v roku 1926 ju aj formálne rozpustili. Z nástupníckych štátov Rakúsko-Uhorska tento úzus prevzalo len Česko-Slovensko a Maďarsko.

■ RUSÍNSKE RÉBUSY

S jazykmi na peniazoch však bývali ťažkosti. Niektoré z nich nemali ustálený pravopis alebo v kodifikovanej podobe ani neexistovali. Identita niektorých národov bola navyše predmetom rôznych mocenských zápasov. Taký bol aj prípad Rusínov, ktorí pri hľadaní vlastnej identity váhali medzi príklonom k ruštine či ukrajčině alebo asimiláciou so susednými národmi. Kodifikácia rusínčiny sa uskutočnila len pred dvomi desaťročiami...

V Česko-Slovensku i v Maďarsku ako náhradný jazyk, ktorým mala byť vyznačená hodnota peňazí pre Rusínov, zvolili ruštinu ako ustálený literárny jazyk.

Lenže aj s ňou boli ťažkosti. V roku 1918 sa totiž reformoval ruský pravopis. Reforma zrušila niektoré písmená azbuku a obmedzila p o u ž í v a n i e tvrdého znaku (jery). Úplne sa prestal písať na konci slov končiacich sa tvrdou spoluhláskou. No v zahraničí pri vtedajších obmedzených stykoch s Ruskom a pri prevahe iných problémov zmenu pravopisu na vedomie nevzali alebo vziať nechceli. Nebol to pritom nijaký boľševický výmysel, lebo zmena pravopisu sa v Rusku pripravovala už dlho predtým.

Ruské nápisy na prvých česko-slovenských a maďarských peniazoch sú teda upravené podľa starého pravopisu s tvrdým znakom na konci mnohých slov. V Maďarsku sa nový ruský pravopis uplatnil na peniazoch až v roku 1926. V Česko-Slovensku ho v roku 1924 zaviedli na cestovných pasoch vystavovaných v Podkarpatskej Rusi, no na peniazoch sa až do konca prvej ČSR používal starý pravopis. Pri jeho používaní však vznikol problém so štylizáciou písma. Na

štátovkách z roku 1919 mal tvrdý znak svoju správnu podobu „ѣ“ s dlhým vodorovným ramenom v hornej časti písmena. Na neskôr vydaných peniazoch sa však toto rameno skracovalo. Najkratšie, resp. úplne deformované je na bankovkách tlačených v USA. Príčinou bol špecifický rez písma, no sčasti azda aj to, že tamojší grafici nechápali význam tohto písmena. Jeho výsledná forma pripomínala mäkký znak s výraznejšou pätkou „b“ (ako vidieť na priloženej ilustrácii).

■ SLOVENSKÝ ŠTÁT

Zvyk uvádzať hodnotu peňazí v menšinových jazykoch zachovala aj prvá Slovenská republika. Tieto texty sa však len mechanicky preberali z česko-slovenských bankoviek z tridsiatych rokov. Dokazuje to aj prevzatie náhrady prekladu názvu menovej jednotky jej úradnou skratkou použitou spoločne pre všetky tri menšinové jazyky. Staré Kč nahradili novým Ks. Autori bankoviek pritom napodobňovali len vizuálnu podobu písma a nepreverovali jeho správnosť. Tak sa stalo, že zúžené horné rameno tvrdého znaku na česko-slovenských päťsto- a päťdesiatkorunáčkach interpretovali len ako pätku. Pri použití bezpätkového písma v cudzojazyčných textoch na slovenskej päťdesiat-

nevenoval pozornosť. Tak sa stalo, že sa podobná chyba opakovala aj na päťstokorunáčke. Pán profesor si nedostatky opäť všimol a novému guvernérovi SNB Rudolfovi Kubišovi napísal 6. novembra 1944 zdvorilý, no veľmi rozhodný list. Pohoršoval sa, že jeho dávnejšie upozornenie a ponuku na pomoc banka ignorovala...

„... Vtedy som si dovoľil ponúknuť svoju pomoc pri korektúre návrhov nových bankoviek, aby sa v budúcnosti už nemohly stať také chyby, ktoré bankovkám Slovenskej národnej banky dodávajú priamo nekultúrny ráz. Konečne ani na Slovensku nie je tak ťažko zohnať človeka, ktorý by mohol správne napísať číslovky po

rusky v najväčšej slovanskej kultúrnej reči. Teraz vidím, že tá istá chyba sa vyskytla aj na nových bankovkách s hodnotou 500,- Ks, kde namiesto пятьсот stojí пятьсотъ! Čudujem sa, že moja ponuka vtedy ostala bez odpovedi a že sa zasa na slovenských bankovkách nachádza primitívna pravopisná chyba. Ako profesor ruštiny na Vysokej obchodnej škole a ako univerzitný docent dovoľujem si ešte raz ponúknuť svoju pomoc pri vydávaní nových bankoviek. S prejavom úprimnej úcty. Na stráž! Podpis.“

korunáčke z roku 1940 sa tak zmenil tvrdý znak na mäkký a v číslovke päťdesiat vznikla pravopisná chyba – namiesto správneho пятьдесят stálo пятьдесять. Nesprávny tvar tvrdého znaku sa objavil aj na rube päťstokorunáčky danej do obehu koncom roku 1944, kde sa tvarovo úplne zhoduje s mäkkým znakom v prvej časti číslovky пятьдесятъ.

■ NEKULTÚRNE BANKOVKY

Zodpovední úradníci si tieto chyby nevšimli – alebo skôr o nich ani netušili. Po vyjdení päťdesiatkorunáčky v roku 1941 Slovenskú národnú banku na chybu upozornil profesor ruštiny Alexander Isačenko a ponúkol jej pomoc pri korektúrach textov. Jeho ponuke zrejme asi nikto

Chyby, na ktoré prof. A. Isačenko upozorňoval, boli chybami podľa starého i nového pravopisu. Pán profesor pritom vo svojom liste používa nový pravopis. Bolo by preto zaujímavé poznať, aké stanovisko zaujímal k starému pravopisu na česko-slovenských bankovkách, ako vnímal nejasný tvar tvrdého znaku a či ho vlastne nenahnevala až jednoznačná chyba podľa oboch pravopisov, navádzajúca aj na nesprávnu výslovnosť čísloviek päťdesiat a päťsto.

Či banka jeho ponuku prijala alebo vyhľadala inú pomoc, som v archíve NBS zatiaľ nenašiel. Isté však je, že na nevydanej päťtisícokorunáčke, vzor 1944, a na dvetisícokorunáčke, vzor 1945, sú ruské nápisy bezchybné.

ANALÝZA

Až príliš často sa stretávame s požiadavkami menšinových predstaviteľov, veľmi radi však zabúdať na plnenie si svojich povinností voči štátu a väčšinovému obyvateľstvu Slovenska. Medzi povinnosťami patrí rovnako rešpekt pred štátnym jazykom, ako aj seriózne a objektívne informovanie verejnosti. Ak dokážeme rozpoznať podstatu problematiky, je nevyhnutné konať.

Otázniky na slovenskom juhu

Margaréta VYŠNÁ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Na jednej strane neradi tolerujeme ďalšie požiadavky menšinových politikov a nadštandardné práva národnostnej menšiny na úkor majoritného obyvateľstva, na druhej strane nedokážeme vytvoriť podmienky na plnenie povinností ani tých najzákladnejších kultúrnych potrieb obyvateľstva Slovenska. Štátne orgány z personálnych a rôznych iných dôvodov nie sú schopné dohliadnuť na bezproblémové používanie štátneho jazyka a občania nie sú ochotní nahrádzať štát. Ostatné iniciatívy nestačia na kompenzáciu činnosti štátnych orgánov. Ten, kto chce, aby mu poskytl práva či isté výhody, musí si plniť aj svoje povinnosti.

■ DISKRIMINÁCIA SLOVÁKOV

Vo vlašnej Správe o stave používania štátneho jazyka ministerstvo kultúry uvádza, v ktorých oblastiach dochádza najčastejšie k porušovaniu jazykového zákona a tým k diskriminácii Slovákov. Najčastejšie chýbal štátny jazyk na volebných plagátoch presne tých predstaviteľov menšiny, ktorí tak vehementne požadujú ďalšie práva. Ďalšie výrazné nedostatky sa vyskytovali v oznamoch o kultúrno-spoločenských podujatiach, nedostatočné ovládanie štátneho jazyka v činnosti samospráv, jednojazyčné, najčastejšie iba maďarské nápisy na pamätníkoch.

Nepoužívanie štátneho jazyka sa vlastne vyskytuje v každej hodnotenej oblasti v Správe, a to je len istá kontrolovaná zovrka. Obyvatelia, čo žijú na slovenskom juhu, by vedeli podať omnoho viac dôkazov, ale to by bola činnosť na plný úväzok niekoľkých zamestnancov. Z prieskumu oficiálnych internetových stránok obcí podľa tej istej Správy vyplýva, že takmer polovica zo všetkých obcí v Dunajskostredskom a Komárňanskom okrese porušila v sledovanom období na svojich internetových stránkach zákon o štátnom jazyku tým, že orgány obecnej samosprávy v týchto obciach nezabezpečili prístup ku každej zverejnenej informácii v slovenskom jazyku. A to je iba oblasť kultúry.

■ USVEDČUJÚCE FAKTY

Podľa posledných výsledkov komunálnych volieb asi štyridsať percent obcí na slovenskom juhu má zastupiteľstvá väčšinou z poslancov za etnické strany. To znamená, že takmer v polovici obcí zo všetkých 1 012 obcí národnostne zmiešaných okresov rozhodujú nezávisle od štátu, teda autonómne o smerovaní samosprávnej politiky, vzdelávania aj občanov maďarskej národnosti, ich kultúry a výchovy a taktiež aj o zvyšovaní ich národnostného povedomia a identity samotní predstavitelia maďarskej menšiny, a to skoro vždy na úkor kultúrnych potrieb tamojších Slovákov. Napriek tomu podľa náhodne vybraných obcí v uvedených štyridsiatich percentách sídel počet občanov maďarskej národnosti klesol v posledných desiatich rokoch v priemere o dve percentá. Ale zároveň, paradoxne, počujeme náreky o „značnom znížení“ počtu príslušníkov maďarskej menšiny. Z celoslovenského hľadiska v rozmedzí rokov 1991 – 2001 klesol počet obyvateľov maďarskej národnosti o 1,1 percenta a rokov 2001 – 2011 o 1,2 percenta. Počet Slovákov sa naproti tomu medzi rokmi 1991 – 2001 nemenil. Výrazne však klesol od roku 2001 – až o 5,1 percenta. V hodnotení posledných dvadsiatich rokov je to však stále väčší rozdiel ako v prípade maďarskej

menšiny, aj s prihliadnutím na obľúbené lavírovanie mnohých spoluobčanov medzi národnostami podľa aktuálnych výhod. Ako vieme, etnickú identitu aj so svojim presvedčením môže jedinec počas svojho života meniť niekoľkokrát. V prípade národnostných menšín treba pripočítať, okrem dlhodobého faktora všeobecne nízkej pôrodnosti na Slovensku, aj faktor asimilácie, teda o jeden dôvod viac na pokles počtu maďarskej menšiny. No navzdory tomu má vývoj počtu obyvateľov maďarskej národnosti dvadsať rokov pozvoľný, klesajúci trend. Neboli zverejnené nijaké štúdie alebo analýzy vysvetľujúce iné závažné faktory náhleho skrytého poklesu počtu príslušníkov maďarskej menšiny na Slovensku. Ak by existovali, určite by ich niekto veľmi rád ako argument vytiahol.

■ VÍZIA JE VIDINA

Propagandistické floskuly o izolácii slovenského juhu na etnickom princípe nie sú serióznou vedeckou argumentáciou a objektívnymi faktami. Sú založené na poloprávdach aj na výslovných nepravdách a pseudoargumentoch. Na tomto mieste však hodno spomenúť ojedinelý názor o podstate asimilácie maďarskej menšiny. P. Hunčík, psychiater maďarskej národnosti, vidí problém v samotnej identite a pasivite jej príslušníkov. Bežný „Maďar“ nevie plynule hovoriť po maďarsky, mnohokrát mu v samotnom Maďarsku ani nerozumejú, nezaújima ho stav svojej materčiny, veľké percento príslušníkov dáva svoje deti do škôl s výučbou v štátnom jazyku, na národnostných podujatiach na slovenskom juhu sa nezúčastňujú intelektuáli maďarskej menšiny, najmä pedagógovia. Maďarská menšina sa nechce zaoberať sama so sebou a bojí sa položiť si zásadnú otázku: čo robíme preto, aby sme zabránili asimilácii, chceme zostať ešte „Maďarmi“ na Slovensku? Preto radšej hľadá riešenie mimo týchto otázok – v autonómii, čo však nie je možné. Patetické heslá z 19. storočia vyznievajú iba vtipne, ale nepomôžu. Dosať nebola realizovaná modernizácia maďarskej menšiny, a to môže byť osudné.

Zdá sa, že kultúrna a národná identita nepozná hranice medzi národnostami. Pochopenie našej identity znamená nehľadanie dôvodov stavu na juhu Slovenska v záujmoch cudzích, iných a tých druhých, ale v možnostiach našich, vlastných činov. Budovanie kultúrnej identity znamená nielen slovné pomenovanie problému, ale aj jeho reálne odstraňovanie. V zmysle povinnosti voči sebe, rodine a štátu.

NA MARGO

Vo Vysokých Tatrách sa v roku 2009 na istý čas mala zastaviť stavebná činnosť. Mesto stavebnou uzáverou reagovalo vtedy na mnohé problémy s nedodržiavaním funkcie stavebných pozemkov. Stavebnú uzáveru mali vyhlásiť na maximálne päť rokov alebo do schválenia územného plánu mesta. Práve to, že mesto vtedy nemalo schválený územný plán, spôsobovalo nejednoznačné vysvetlenia, ktoré pozemky a akým spôsobom sa majú predávať a čo sa na nich môže postaviť. Stavebnou uzáverou sa malo predísť chaosu, pričom však mesto riešilo aj projekty z fondov EÚ a tie sú vždy podmienené schválením územného plánu.

Tatranské staveniská

V centre Starého Smokovca rastie stavba podzemných garáží s nadstavbou hotela. Ten zakryje pohľad na historickú budovu, ktorá ako rekreačné zariadenie Plesnivec patrí ministerstvu vnútra a dosť dlho chátra. Pod novostavbou je veľký pozemok, kde kedysi stál už dávnejšie zdemolovaný skelet rozostavaného socialistického Domu kultúry. Čo na pozemku v tzv. Zlatej uličke vyrastie, je zatiaľ záhada. No nielen stavby v rámci mesta sú pre obyvateľov a návštevníkov Vysokých Tatier dosť kontroverzné.

Plánovaná stavebná uzávera z roku 2009 odišla dostratena, a preto v roku 2012 vyššie päťdesiat slovenských vedcov vyzvalo vtedajšieho ministra životného prostredia J. Nagy, aby vláda zastavila stavebnú činnosť v národných parkoch s dosahom na ochranu prírody. Minister sa bránil tým, že to nie je v jeho kompetencii, a vedci sa mali obrátiť na stavebné úrady. Podľa ekológov však Nagy potrebné právomoci mal a mohol ich využiť, lebo nižšie úrady námietky ochranárov ignorujú.

Autori výzvy sa sťažovali najmä na hodnotenie a posudzovanie vplyvov na životné prostredie, ktoré je vždy podmienkou na vydanie stavebného povolenia a v poslednom čase podľa ekológov pri stavbách v mnohých lyžiarskych strediskách vyznieva ako fraška. Štúdie sú údajne povrchné, chybné a neodborné, vytvorené len preto, aby úrady mohli povoliť stavebnú činnosť bez ohľadu na jej skutočný vplyv na životné prostredie. „Štátne orgány dávajú len symbolické podmienky, ktoré sa nedodržiavajú a nedajú sa kontrolovať,“ povedal vtedy spoluautor výzvy Ján Topercer z Botanického záhrady UK v Bratislave.

Ekológovia upozorňovali na prestavby lyžiarskych stredísk v Tatranskom národnom parku na Štrbskom Plese, v Tatranskej Lomnici a na Jakubkovej lúke, kde investori na ploche asi osemdesiatpäť hektárov údajne zničili biotopy európskeho významu za takmer pätnásť miliónov eur. Silní investori si podľa Topercera dokázali vydobýť podmienky, ktoré zasahujú do ochrany prírody, pričom využívali nečinnosť úradov. Ministerstvo obvinenia ochranárov odmietlo a odvolalo sa na protikorupčnú linku Envirošpion, kde zo stotrisať oznámení neevidovali ani jeden podnet na porušenie zákona.

Jedným z najväčších investorov v TANAP-e je spoločnosť Tatry Mountain Resorts, ktorej sa tiež týkala kritika vedcov. „Postupujeme podľa zákonov, preto nie je dôvod aktivity zastavovať,“ znelo stanovisko firmy. Spoločnosť vraj nezasahuje do nových lokalít. Na Štrbskom Plese a pri Skalnatej chate potom padli novým zjazdovkám za obeť stovky kubíkov stromov a kosodreviny...

(rkh)

Rainerka je najstaršia turistická útulňa vo Vysokých Tatrách
Muž, chata, petícia a snehové betlehemy

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor a Emil SEMANCO

Dostanete sa tam zo Starého Smokovca cez Hrebienok alebo Bilíkovu chatu, ale aj z Tatranskej Lesnej či Tatranskej Lomnice. Môžete sa tam zastaviť aj cestou zo Skalnatého plesa, z Malej studenej doliny i Veľkej studenej doliny. Kedysi bola jedinou útulňou v Tatrách a slúžila turistom i lesníkom. Dnes je Rainerka, teda Rainerova chata, nielen miestom na oddych a občerstvenie, ale aj malé múzeum turistiky, horolezectva a vysokohorského nosičstva. Všetky predmety sú súkromným vlastníctvom chatára, ktorý má objekt v prenájme.

Horský nosič a chatár Peter PETRAS sa dostal do širokého povedomia.

Rainerova chata na Starolesnianskej poľane vo Vysokých Tatrách je už takmer dve desaťročia spojená s menom Petra Petrasa, ktorý si ju v roku 1997 zobral do prenájmu a zo zanedbanej a opustenej ruiny spravil vyhľadávanú tatranskú atrakciu.

■ NAJPRV SMETISKO

V roku, keď objekt prevzal Peter Petras do prenájmu, bola útulňa zdevastovaná a doslova zasypaná najmä odpadkami od turistov. „Kým sme začali robiť opravy na budove, museli sme vyviezť tridsaťšesť vriec odpadkov z chaty a jej okolia. Ľudia si tu z toho urobili smetisko. Zásadnou prácou bolo aj postupné vytvorenie imidžu Rainerky po rekonštrukcii,“ hovorí P. Petras. Nasledovalo množstvo stavebných a opravárskych prác na samotnej chate i v jej okolí. Chatár najprv zrekonštruoval strechu a upravil aj zhorenisko po susednej bývalej chate Kamzík. Lenže každá stará stavba má svoje slabiny a výnimkou nie je ani Rainerova chata. „Táto nevelká budova nemá základy, čiže voda sa dostáva zospodu dovnútra, bolo by treba obdrenážovať chatu, predĺžiť strechu dozadu, aby sme odrazili dažďovú vodu, je tu ešte veľa práce, bolo by treba novú dlažbu, opraviť drenáž pod dlažbou, tieto opravy potrebu-

1884 až do roku 1980, keď jej zvyšky po dávnejšom predchádzajúcom požiari definitívne asanovali. Bývalá chata Kamzík poskytovala aj ubytovanie. Takéto vyjadrenia však Lenka Burdová zo Štátnych lesov TANAP-u, ktoré sú majiteľom Rainerky, označila za špekulatívne.

„Vo veci nakladania s majetkom štátu, a to aj v prípade Rainerovej útulne, postupujú podľa Burdovej Štátne lesy TANAP-u v súlade so zákonom o správe majetku štátu. V prípade ďalšieho nájmu Rainerovej chaty bude zverejnená ponuka v dennej tlači, pričom výška nájomného bude stanovená znaleckým posudkom. Aj keď je Peter Petras osobou, ktorá sa najviac zaslúžila o obnovu Rainerovej chaty, Peter Petras starší nie je v súčasnosti oficiálnym nájomcom chaty. Tým je jeho syn Peter Petras mladší. Štátne lesy TANAP-u uzavreli prvýkrát zmluvu o výpožičke s Petrom Petrasom starším v roku 2000. V roku 2001 bola medzi Štátnymi lesmi TANAP-u a Petrom Petrasom starším uzatvorená nájomná zmluva na objekt Rainerova chata s platnosťou do 31. decembra 2014.“

■ PETÍCIA A MINISTER

Toto vyjadrenie naznačovalo, že na prenájme chaty po roku 2014

Na tohtoročnom veľtrhu cestovania ITF SlovakiaTour poctili Petra Petrasa (druhý zľava v hornom rade) cenou za celoživotný prínos cestovnému ruchu.

jeme nutne urobiť,“ povedal chatár ešte predtým, ako sa minulý rok previalo, že mu hrozí strata chaty, lebo sa mu končila nájomná zmluva.

■ HROZBA OD ŠPEKULANTOV

Peter Petras vtedy nevyhlásil, že zmena nájomcu Rainerovej útulne by mohla byť len zámenkou na presadenie iného projektu, ktorým by mohla byť snaha o obnovu zlikvidovanej chaty Kamzík. Tá stála kedysi vedľa Rainerovej útulne od roku

bude vypísané výberové konanie a zvíťazí ten, kto ponúkne najvyššie nájomné. Petrasovcom hrozilo, že si nebudú môcť v súťaži s niekym solventným dovoliť ponúknuť trhovú cenu.

Ľudia, ktorí poznajú činnosť Petra Petrasa a poznajú Rainerku, začali konať. Turisti i domáci z Tatier a okolia podpisovali petíciu za zachovanie statusu chaty v súčasnej podobe. Vybieralo sa vyše štyridsaťtisíc platných podpisov. To

nemohli ignorovať ani Štátne lesy TANAP-u, ani iné štátne orgány. Pravdou bolo, že prenajímateľ pri vypísaní výberového konania postupoval podľa zákona, ale ukázalo sa, že aj ten sa dá zmeniť.

Do záležitosti sa vložil minister pôdohospodárstva Ľubomír Jahňátek. Podarilo sa mu zmeniť zákon tak, aby podmienky na nájom Rainerky spĺňali Petrasovci a chata tak ostala v ich nájme zatiaľ na ďalších desať rokov, pričom konateľom je Peter Petras mladší. Dobrá vec sa podarila a chatár Petras sa chcel ministrovi odvdáčiť tým, že mu postaví pri chate sochu zo snehu. Minister sa s úsmevom poďakoval, ale ponuku odmietol.

Peter Petras je naďalej chatárom na najstaršej chate vo Vysokých Tatrách a treba pripomenúť, že v horách pôsobí už vyše polstoročia. V auguste v roku 2013 to bolo už päťdesiat rokov, čo sa stal horským nosičom, a láska k prírode a najmä k Vysokým Tatrám mu ostala dodnes. Málokto vie, že okrem chatára a nosiča bol aj stredoškolským pedagógom v Kežmarku, odkiaľ v dobrom počasi vidieť celé Tatry ako na dlani. „Myslím, že každého chlapca, ktorý býva pod Tatrami a pozrie sa z okna,

Skončilo sa to tak, že bola skladiškom paliva, odpadového materiálu, odpadkov a nakoniec tak spustla po zatvorení chaty Kamzík, že ju bolo treba zachrániť. Našla sa skupina nadšencov z Popradu v roku 1980, ktorí útulňu zachovali v tom, že opravili múry, postavili šindľovú strechu, no nedali jej nejaký zmysel, že by tam bol nejaký gazda, ktorý by dal chate aj nejakú náplň. Takže znovu spustla, zadná stena spadla, bola deravá strecha a keď sme ju vzali v lete 1997 do prenájmu, bola to v podstate ruina. Rok nám trvalo, kým sme ju dali do takého stavu, že mohla byť ako-tak otvorená. Generálnu opravu sme robili aj v roku 2003, keď sme robili novú strechu, podkrovie, a teraz má ten tvar, ktorý sme jej vtedy dali.“

■ SNEHOVÝ BETLEHEM

K obľúbenosti chaty prispievajú aj pravidelné podujatia, ako je v zime snehový betlehem spojený s Trojkráľovou koledou a v lete zasa Deň chaty v polovici augusta. „Trojkráľové poludnie na Rainerovej chate bolo na začiatku len také novoročné stretnutie priateľov chaty. V súčasnosti chodia na toto podujatie stovky ľudí. Stalo sa to tak, že každý zúčastnený o tom povedal niekomu ďalšiemu, prídte sa pozrieť, býva tam priateľské stretnutie, býva tam muzika, je tam veselo. Nakoniec je to už v takých rozmeroch, že musia chodiť mimoriadne lanovky, len aby stihli vyviezť všetkých ľudí, ktorí sa chcú pozrieť na betlehem,“ hovorí chatár, ktorý sa tak stal otcem tradície. Okrem snehových betlehemov stavia aj iné sochy zo snehu, čo dokazuje jeho umelecké nadanie. V tejto zime postavil vedľa

Pri Rainerovej chate vyrastajú už povestné snehové betlehemy.

zvedavosť musí ťahať do tých Tatier. Pre mňa sa vlastne Tatry stali počas môjho života takým pevným bodom. Keď som ich videl ráno, tak som vedel, že som doma a že Tatry na mňa čakajú a nikdy ma nesklamú, keď do nich prídem. Som priemerný človek, niektorých ľudí mám rád, niektorí sú mi ľahostajní. Nedá sa povedať, že som vyložený filantrop, ale takých ľudí, ktorí rozumejú Tatrách a majú ich radi, tých rozpoznam zďaleka a viem ich odlúčiť od tých zvyšných, ktorí možno prišli do Tatier prvý a posledný raz. Viete, nasilu sa do Tatier nedá chodiť, a to vidíte niekedy aj na tej ládeži unudenej. Tí ľudia, ktorí radi prídu do Tatier, tých mám rád aj ja, lebo sa s nimi vždy dá o niečom zaujímavom porozprávať,“ hovorí P. Petras, ktorý sa narodil 16. augusta 1946. Rainerovu chatu prevzal v roku 1997, zrekonštruoval ju a v prevádzke ju má od roku 1998. Už o rok neskôr, na sviatok Troch kráľov, vedľa chaty prvýkrát postavil aj ľadový betlehem, ktorý odvtedy každú zimu obohacuje atmosféru najmenšej tatranskej chaty.

■ NAJMENŠIA I NAJSTARŠIA

Rainerka nie je len najmenšia chata, je aj najstaršia. Chatár Petras k tomu hovorí: „Chata mala dosť pohnutú históriu. V roku 1863 ju postavili ako útulňu, čiže to bola chata bez hospodára. Ľudia mohli prísť, prenocovať, skryť sa pred zlým počasím. Potom o dvadsaťjeden rokov, keď tu postavili chatu Kamzík, útulňa zanikla a stala sa skladiškom materiálu pre chatu Kamzík.

chaty veľkú sochu nosiča a niektoré jazyky tvrdia, že keby socha nemala veľké fúzy, podobala by sa v tvári na ministra Jahňátka...“

„Keď som začal robiť nosiča na tatranské horské chaty, ani mi len nenapadlo, že práve ja raz budem chatárom. Skôr som rozmýšľal nad tým, že budem námorníkom, že pôjdem do zahraničia. Potom som zistil, že v Tatrách je veľmi náročná práca, a tá ma motivovala a inšpirovala, že som sa vždy snažil prekonať sám seba. Osud mi potom prihral tú Rainerovu chatu ako takému starému vojnovému vyslúžencovi a bola to taká asi posledná skúška v mojom živote aj v tatranskej kariére, že tu máš tú ruinu a skús zabojovať a sprevádzať ju. Keď som sem prvýkrát priviedol manželku, neverila, že to zvládneme. Nakoniec všetky tie utrpenia v Tatrách a posúvanie látiek vyššie ma pripravili na to, že som všetky ťažkosti pri sprevádžovaní chaty prekonal. Samozrejme, že aj s veľkou podporou mojej rodiny,“ uzatvára Peter Petras.

Ako jediná vysokohorská chata vo Vysokých Tatrách neposkytuje Rainerova útulňa ubytovanie. Hoci je otvorená celoročne, nie je v nej miesto na čo i len dve či tri lôžka. Turisti si však môžu dožiť špeciálny miestny čaj, ktorého recept je tajomstvom chatárovej rodiny a má vraj magickú moc. Každý, kto sa toho čaju napije, bude sa chcieť do Rainerky na Starolesniansku poľanu vo Vysokých Tatrách vrátiť.

Balet SND ponúkol deťom Nedbalov titul Z rozprávky do rozprávky Lahodná a vzletná baletná klasika

Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: internet

„Divadelných predstavení pre detského diváka je na Slovensku akútny nedostatok,“ počúvame ponosy dramaturgov zo všetkých ansámblov. Treba dodať, že činoherných by sa ešte aj našlo, slabšie je to v opernej a baletnej oblasti. A tak dramaturgia Baletu Slovenského národného divadla v Bratislave zaradila pre túto sezónu časom overené baletné dielo klasika českej hudby Oskara Nedbala, ktorý zohral významnú úlohu v začiatkoch existencie nášho profesionálneho divadla na Slovensku.

Baletný súbor prvej scény pripravil pre deti rozprávkovú lahôdku.

Pôsobenie tohto významného dirigenta, skladateľa i hudobníka tvorí neodmysliteľnú súčasť našej kultúrnej histórie. V roku 1923 opustil Prahu a nastúpil ako riaditeľ do novovzniknutého Slovenského národného divadla v Bratislave.

Aj jeho neprajníci museli po čase uznať, že tento talentovaný človek výrazne pozdvihol umeleckú úroveň našej vtedajšej opery, baletu i činohry, takže bustu umiestnenú v priestoroch Historickej budovy SND si oprávnené zaslúži.

■ DODNES V REPERTOÁRI

Oskar Nedbal organizoval pravidelné zájazdy divadla do Košíc, ba i do Čiech, ako dirigent často hosťoval v zahraničí, pričom propagoval aj slovenskú kultúru. Pomáhal tiež pri organizácii koncertov Slovenskej

filharmónie, od vzniku Slovenského rozhlasu v roku 1926 pôsobil ako hudobný riaditeľ tejto významnej inštitúcie. Nedbal sa netajil tým, že oveľa viac túžil po kariére dirigenta ako po sláve hudobníka violistu či skladateľskej kariére. Napriek tomu sa viaceré z jeho diel stali nezabudnuteľnými a mnohé scény ich uvádzajú dodnes. Už hneď prvé jeho divadelné dielo – balet Pohádka o Honzovi – uviedlo Národné divadlo v Prahe a malo veľký úspech. Nasledovali ďalšie balety: Z rozprávky do rozprávky, Princzina Hyacinta, no aj opery Cudná Barbora, Vinobranie, Krásna Saskia. Slávu si získal najmä operetou Poľská krv.

■ ZO ZLATÉHO FONDU

Detský balet Z rozprávky do rozprávky Oskara Nedbala patrí už dnes do zlatého fondu baletného repertoáru. Veď v období zrodu profesionálneho baletu bol prvým detským predstavením v SND. V choreografii talianskeho baletného majstra Achille Viscusiho si svoje dielo Nedbal v roku 1923 aj sám dirigoval. Tento najznámejší balet bol na scéne SND inscenovaný už viackrát. Súčasnú podobu podľa koncepcie chýrneho majstra Jozefa Zajka uvádza Balet SND v choreografii a réžii nemenej známeho a viacnásobne oceneného tanečníka a choreografa Jozefa Dolinského, ktorý v tomto diele stvárnil v roku 1970 postavu Čerta a Zbojníka. Vo výpravne náročnej baletnej inscenácii sa teraz predstaví až šesťdesiatpäť profesionálnych účinkujúcich plus trinásť detí z Tanečného konzervatória Evy Jaczovej.

■ TANEČNÉ PREPOJENIA

V prológu, ale aj epilógu, v objatí podmanivých až snivých

tónov nezabudnuteľne krásnej hudby, ktorá sa objavuje aj v jednotlivých predeloch predstavenia, majú diváci možnosť vidieť slávnú primabalerínu Augustu Starostovú-Herényiovú. Na scéne SND pôsobila tridsaťsedem rokov najskôr ako členka baletu, neskôr ako sólistka, baletná majsterka a asistentka choreografa. Svoje vynikajúce tanečné i herecké schopnosti predviedla ako princezná Zlatovláska na javisku našej prvej scény práve v tomto Nedbalovom titule Z rozprávky do rozprávky pred takmer šesťdesiatimi rokmi. V súčasnom predstavení postavu Zlatovlásky tancuje poľská umelkyňa Romina Kołodziejová, ktorá sa nedávno objavila v premiére baletu Eugena Suchoňa Angelika. Dnes osemdesiatštyriročná pani Augusta Herényiová, čerstvá držiteľka štátneho vyznamenania Pribinov kríž I. triedy za mimoriadny celoživotný prínos pre slovenskú kultúru, osobitne v oblasti tanečného umenia, vystupuje v úlohe starej mamy, keď v parku šantiacim deťom začne rozprávať rozprávky. Pospájaním troch samostatných rozprávok Krajčír v začarovanom zámku, Zlatovláska a Zvieratká a zbojníci vznikne dej spomínaného baletu. Nádherné tóny pokojnej hudby pôsobia priam blahodarne v dnešnej hektickej až agresívnej dobe a iste ich majú diváci oceniť rovnako ako jednotlivé príbehy i spoločnú hlavnú myšlienku predstavenia, že dobro napriek akýmkoľvek nástrahám a úskaliam napokon definitívne zvíťazí. Výtvarná scéna Petra Jankú a tiež návrhy kostýmov Simony Vachálkovej, zhotovené v duchu secesie s prvkami súčasnosti, ktoré priblížia rozprávku dnešnému detskému divákovi, isto umocnia celkový dojem z tohto milého predstavenia.

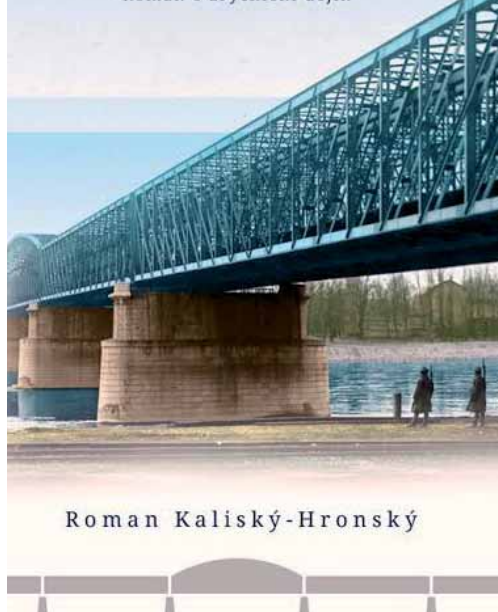
Farebná literárna freska o meste na Dunaji

Roman Kaliský-Hronský: Most do mesta, vydalo Vydavateľstvo Maticie slovenskej v roku 2014

KNiha TÝŽDŇA

MOST DO MESTA

Román o zrýchlení dejín

Roman Kaliský-Hronský

Spisovateľ, novinár a publicista Roman Kaliský-Hronský v diele Most do mesta na osudoch konkrétnych postáv mapuje dianie krátko pred zánikom rakúsko-uhorskej monarchie i po vzniku nového štátu s nádeje vzbudzujúcim názvom Česko-Slovenská republika. Dejinné udalosti na sklonku aj po konci prvej svetovej vojny sa ako víchrica prehnali i cez osudy obyvateľov mesta na Dunaji, dnešnej Bratislavy, kedysi významného sídla keltskej, rímskej, slovenskej i uhorskej kultúry, ktorá sa postupne a po rôznych peripetiách stala hlavným mestom aj metropolou Slovenska.

Keď sa na troskách starého systému začína budovať niečo nové, pričom v prípade časového úseku a témy, ktorej sa autor venuje v tejto knihe, je to nový štát a jeho orgány, dejiny sa zrýchľujú. Hoci v tomto literárnom diele, ktoré patrí do žánru historický román, autor spracováva búrlivé obdobie plné konfliktov a stretu rôznych záujmov, zjavne nie je jeho cieľom rekrimovať v zrkadle dejín to, čo ešte aj dnes by azda mohlo niekomu pripadať ako nerozuzlené historické traumy. Autor sa rámcovo drží historických faktov a tie jasne hovoria o tom, kto stál na ktorom brehu. Keď na troskách starého vzniká niečo nové, ukážu sa hrdinské i temnejšie stránky ľudských charakterov, prebudené a motivované okolitým politickým hurikánom. Bežní ľudia najprv čakali na koniec vojny, potom na to, čo prinesie nová mierová doba, a napokon očakávali okrem politických aj pozitívne ekonomické zmeny. Pravda, keďže román nemožno považovať za encyklopédiu či učebnicu dejepisu, je na autorovi, ako si poradí s imagináciou a fikciou, ktorá nesmie popierať dokázateľné fakty, ale plasticky zobrazuje príbehy ľudí v danom čase a prostredí, či už ide o historické osobnosti, alebo literárne postavy.

Robert LANDIS

NEKROLÓG

Začiatkom roka nás zastihla smutná správa. V Novom Mexiku zomrel vo veku sedemdesiatjeden rokov matematik Rastislav TELGÁRSKY. Tento rodák z Martina dlhé roky prednášal na katedre matematiky na vysokej škole Central New Mexico Community College v Albuquerque, ktorá je s tridsiatimi tisícami študentov najväčšou školou v tomto americkom štáte. Predtým desať rokov vyvíjal nové technológie v leteckej spoločnosti Boeing, kde patril medzi inžiniersku elitu.

Patril k vedeckej elite Boeingu

Na Slovensku mal v mladosti problém vyštudovať, keďže jeho otca za komunizmu odsúdili vo vykonštruovanom politickom procese. Po promócií pracoval v Matematickom ústave SAV. Ako mimoriadny profesor matematiky prednášal na Technickej univerzite vo Vroclavi v Poľsku a neskôr ako hosťujúci profesor (1983 – 1988) aj na univerzitách vo Virginii, v Ohiu a Texase. Jeho posledným pôsobiskom i domovom sa na dlhé roky stalo Albuquerque v americkom štáte Nové Mexiko.

Ako vedec bol výnimočný výsledkami svojej desaťročnej práce pre leteckú spoločnosť Boeing, kde na rôznych projektoch pracoval od začiatku tohto storočia. Výskum ladarov, zariadení ako radary, čo používajú laserové lúče, mu priniesol americký patent, po ktorom nasledovalo vymenovanie za člena inžinierskej elity spomínanej leteckej spoločnosti. Vo svojej vývojárskej práci sa užko opieral o prírodu, čo zhrnul aj vo svojej najnovšej vedeckej práci s názvom Mathematics and Engineering Innovations Inspired by Nature.

Oľga GLUŠTIKOVÁ

FEJTÓN

Francúzsky prozaik a dramatik Samuel Becket nás týmto svojim absurdným dielom vtiahol do neurčitého času a priestoru. Podarilo sa mu však zo stretnutia dvoch tulákov – Estragona a Vladimíra, z ich rozhovorov a myšlienok, vyvolať v nás zvedavosť, ako by to bolo, keby sme sa tiež dočkali Godota, ktorý by nám pravdivo odpovedal na všetky otázky, na ktoré nedostávame odpovede. Vlastne ani nevieme, kto to bol ten Godot, na ktorého tuláci zbytočne čakali.

Godot nechodil, aj keď ktosi na konci prvého dejstva tvrdil, že naisto príde na druhý deň... stále niekde trčal, a tak sa divákovi ušla len hromada fráz bez odpovedí. Dôležité však je, že teraz už vieme, o čom to bola hra – o zbytočnom čakaní na odpovede, o tom, že sa ich dozvieme

až neskôr, zajtra, potom alebo niekedy... Skúste sa spýtať dnes hociktorého nášho alebo európskeho politika, ako to vlastne bolo s tým Majdanom? On to vie, no zasype vás toľkými frázami, že si z nich nič nevyberiete, jedine to, že všetkému sú na vine Rusi. Nikomu sa nechce podrobnejšie

s Janukovyčom a rozhodol sa nakrútiť dokumentárny film o ňom a o tom, čo sa vlastne na kyjevskom Majdane udialo a o čom ešte nevieme. Je vari Oliver Stone tým novodobým Godotom, ktorý predsa len príde a bude nám odpovedať na naše otázky?

Čakanie na Godota a režisér Oliver Stone

s vami rozdebatovať, akú vlastne úlohu v tomto mocenskom štátnom prevrate zohrali tajné služby, nacionalisti, pravý sektor, rozdieloví futbaloví fanúšikovia, kriesitelia minulosti, nacionalisti, benderovci, neonacisti... Nie je totiž žiaduce poskytovať verejnosti podobné služby. Nečudujme sa však potom, že prostoduchá, neinformovaná verejnosť zbystrí pozornosť, keď sa dozvie, že istý Oliver Stone sa stretol v Rusku

Kto je vlastne Oliver Stone? Pokiaľ viem, je to veterán vojny vo Vietname a už svetoznámy hollywoodsky režisér, držiteľ troch Oscarov, ktorý nakrútil film Čata a ďalšie tri filmy o Vietname, film JFK o atentáte na Kennedya aj o „atentáte“ na naše peniaze snímku Wall Street. Urobil scenár pre film Barbar Conan, ale nakrútil už veľa dokumentárnych filmov, z ktorých verejnosť zaujali najmä diela o Castrovi, Nixonovi,

Bushovi, Evite Perónovej, Hugo Chavézovi... A vždy sa verejnosť dozvedela aj niečo z toho, čo bolo pred ňou utajované, čo bolo nežiaduce alebo nevhodné zverejňovať.

Teraz to bude o Janukovyčovi a Majdane. Možno sa už konečne dozvieme o tom, kto tam vlastne strieľal a kto vraždil

v kyjevských uliciach, kto si tých doteraz neznámych strelcov objednal a na čo komu boli tie obeť. Aj keď to mnohí, čo popri čítaní slovenskej tlače máme aj vlastný rozum, tušíme, predsa len nezaškodí aj americký zdroj, najmä keď je taký rešpektovaný a taký neoficiálny. Možno sa už dozvieme, kto vlastne zostrelil malajzijské civilné lietadlo nad Ukrajinou? A kto upaloval tých civilov v Dome odborov v Odeze,

načo bolo dobrých dvestoštyridsaťdva dní bojov o donecké letisko, kto v Kyjeve vymyslel, že to je ich ukrajinský Stalingrad, kto nakázal namieriť raketomety na Mariupol... Nikto zo súčasných svetových ani z ukrajinských hodnostárov nám na to nechce povedať. Prítom sú to však neslýchané tragédie a zločiny. Čím viac s nimi pracuje propaganda, tým viac vyvolávajú nedôveru voči našim novým spojencom, ktorých by sme si mali cítiť a vážiť. Ak nám nechce súčasná politická elita povedať o všetkom pravdu, potom sa nečudujme, že ju ľudia budú hľadať u Godota, vlastne u Olivera Stonea. Sme teda odkázaní na to, čo nám povie Oliver Stone alebo Janukovyč...

V každom prípade treba tomuto filmárovi a žurnalistovi priznať talent i odvahu. Duňajme, že jeho filmový dokument dorazí aj do našich končín. Požijeme, uvidíme.

Rudolf SLEZÁK

Rudolf FABRY – stálica nadrealizmu v poézii, grafike a koláži

Básnik, výtvarník, novinár, kuchár...

Ján ČOMAJ – Snímka: archív redakcie

A to sme v titulku vymenovali len niektoré oblasti, v ktorých sa Rudolf Fabry pohyboval, lebo bol aj etnograf a kunsthistorik, v monografii o I. Bizmayerovi ako vôbec prvý zmapoval odkaz habánskych umelcov na Slovensku a Morave a ako prvý posunul budúceho národného umelca do centra pozornosti výtvarných teoretikov.

Gurmán života Rudolf FABRY

Navyše bol aj prozaik a reportér, len to sú remeslá, ktoré si vyžadujú veľa času, cestopisy ešte aj veľa putovania – a Rudolf Fabry pri týchto remeslách, ktoré vykonával, už to nestíhal. Priznajme, že bol aj večný frľoš, to už, pravdaže, nie je remeslo, to bola povaha, ale venoval sa tomu s vášňou. Jeho frľanie však bola skôr maska dobráka, ktorý nevie povedať nie, pričom sme žili časy, v ktorých sa, žiaľbohu, nedalo vždy a vo všetkom vyjsť druhému v ústrety.

■ ZAČIATKY V UMENÍ

Narodil sa pod Malými Karpami v obci Budmerice 8. februára 1915 v rodine fabričného strojnika. Tu vychoval základnú školu a vyššie vzdelanie získal na gymnáziu v Tmave a na štúdiách v Prahe. Tam ho aj poznačila česká poézia, najmä Vítězslav Nezval ešte nepoškvrnený neskoršími pokusmi o „socialistické umenie“. Svetonázor mu formoval Karel Teige. To meno by nemalo upadnúť ani na Slovensku do zabudnutia, lebo ovplyvnil celú generáciu nášho medzivojnového umenia, aj prvých našich umenovedcov a moderných architektov, priblížil im odkaz svetových trendov v umení i staviteľstve, filozoficky ovplyvnil ich ľavicovú orientáciu, ktorá bola bytostne blízka väčšine slovenských tvorov, vyrastajúcich z biednych pomerov.

Od roku 1939 pracoval ako úradník v Bratislave, ale okolie už vedelo, že má dočinenia s pribojným mladým umelcom, mnohostranným, ktorého nachýna francúzsky surrealizmus a on sám sa mu oddáva natoľko, že s odstupom času ho kritika nazve zakladateľom slovenského nadrealizmu.

■ RÁZNE VKROČENIE

Spresnil by som: stalo sa tak s odstupom veľmi krátkeho času. Lebo mal len osemmäť rokov, keď dost' vehementne ohlásil svoj vstup do literatúry – nie tým, že práve vtedy mu v študentskom časopise Svojeť vyšla prvá báseň, ale ešte v tom istom roku 1933 v jednej antológii uverejnili zostavovatelia sedem jeho básní, a to v prípade začínajúceho poeta naozaj nebývalo zvykom.

Pravda, mladý muž naďalej pracoval ako skromný úradník, z niečoho bolo treba žiť, ale jeho meno už bolo všeobecne známe – a nielen v kruhoch mladých umelcov. Keď mal dvadsať rokov, vyšla mu v avantgardnom bratislavskom vydavateľstve Aligátor – ako úvodný zväzok edície modernej slovenskej poézie – prvá jeho básnická zbierka Utaté ruky. Ihneď sa stala – a treba povedať: dodnes sa tak poníma – signálnym dielom slovenského nadrealizmu. „Slovenská odnož európskeho surrealizmu“, ak by sme to tak chceli povedať, dosahuje vrchol o tri roky opäť v tom istom vydavateľstve a znova od toho istého autora. Zbierka mala názov Vodné hodiny, hodiny piesočné (1938).

Svoj básnický program Rudolf Fabry akcentuje aj počas prvej Slovenskej republiky v publicistických článkoch a tvorbou pre nadrealistické zborníky Sen a skutočnosť a Pozdrav – jeho práce sú zároveň reakciou na nepropagovanú,

odvrátenú tvár politiky tých čias a na hrôzy druhej svetovej vojny.

■ VRCHOL AJ PÁD

Umelecká avantgarda z konca medzivojnových rokov dosiahla vrcholy svojej tvorby ešte v mladosti – v rokoch pred druhou svetovou vojnou a začiatkom štyridsiatych rokov. Po vojne, povedal by som, mala smolu: bola napospol ľavicová, takže prirodzene inklinovala k politickému programu komunistov netušiac, kam sa tí valia. A rovnako celkom prirodzene sa pridala na stranu veľmoci, ktorej dal svet našu krajinu do držby – a na desaťročia sme boli vazalmi. Povojnový príklon ľavicovej inteligencie ku komunistom vyplýval aj z Košického vládneho programu, ktorý

knihy reportáží z Egypta Salam aleikum (1958), Stará dobrá loď (1962), esejistické črty z Expo 70 Stretnutie pod Sakurami (1971) a výber starších reportáží Tak chuti svet (1978). Literatúrou faktu sú poznačené aj niektoré jeho rozhlasové diela: Ranní učítelia, Deň bryndzových halušiek, Po svoju mŕtvolu do Indie, Balada o láske a vojne – všetko zo sedemdesiatych rokov.

■ ĽUDSKÉ DIMENZIE

Treba spomenúť ešte ďalšie Fabryho dimenzie, aj keď sme sa niektorých z nich už dotkli. Prvou je jeho občianska statočnosť. Po auguste 1968 sa stal šéfredaktorom populárneho týždenníka novinového formátu Expres. V nevelkej redakcii sa mu podarilo ukryť Jozefa Sitka – vyhode-

sluboval rovnoprávnosť oboch národov v slobodnej republike, zotretie priepastných sociálnych rozdielov medzi kastami, program „mierovej výstavby“, „ľudovej demokracie“ a „nového umenia s metódou socialistického realizmu“. Veľa vecí bolo lákavých, čosi zavráňalo propagandou, ale mladí ľudia si mysleli, že to patrí k politike a samo to vypáchne... Vytreznenie bolo veľmi bolestivé, nielen pre Fabryho. Nepredbiehajme však.

V povojnových rokoch, presnejšie ešte pred februárom 1948, bol už šéfredaktorom týždenníka Nedela a o nedelňo veľkého a obľúbeného týždenníka Život. Nemal však strach pred krikľunmi zo stránickej vrchnosti. Myslel si, všetko sa utrasie, aj krikľúni stíchnu, to len revolúcie prinášajú na scénu podobné typy ľudí. Bol si však vedomý, že by sa mu ako človekovi nových dní a básnikovi patrilo písať v sorele, ako sa skratkovito a ironicky nazýval socialistický realizmus. Odklad to. Nechcelo sa mu do toho. Konečne mu po siedmich rokoch básnického mlčania – v roku 1953 – vyšla knižka Kytice tomuto životu. Musela vyjsť. Aby pochopil, že to naozaj nie je poézia. Aby pocítil bolesť z pádu. Aby sa v poézii nestal lokajom režimu. A aby sa už nikdy týmto spôsobom nepokúsil písať.

Znova nastalo desaťročné básnikovo mlčanie. Za zbierky, ktoré vyšli po tých rokoch, sa už hanbiť nemusel, najmä nie za knihu Skala nekamenná, bralo neskalané – zbierku venovanú životným osudom a dielu Janka Kráľa, ani za zbierky z konca sedemdesiatych rokov – Na štít ruža krvavá a Metamorfózy metafor.

■ ŤAŽISKOM – FAKT

Takmer štyridsať rokov pôsobenia v novinách prenieslo ťažisko avantgardného básnika, surrealistického grafika a autora množstva koláží kdesi inam, do opačného sveta, k tvrdej realite, k reportáži a literatúre faktu. A tak azda ani nie programovo ako skôr samočinne sa stal Fabry – s autormi, ktorí sa cieľavedome venovali literatúre faktu (Zamarovský, Mňačko, Kaliský, V. Ferko, Dvořák, generácia reportérov Smeny a i.) – jedným zo zakladateľov modernej školy tohto literárneho žánru. Prispeli k tomu najmä jeho

ného zástupcu vedúceho redaktora pre stranu nebezpečnej Smeny na nedelu a dávať prekladateľskú prácu vyhodeneému šéfredaktorovi denníka Smena a mimoriadne populárnemu reportérovi Gavrilovi Gryzlovovi. Na ÚV KSS to udala Fabryho vlastná sekretárka, inak krátko predtým pracovníčka Smeny. Nevyhodili ho, ale zatraslo to ním – a spoluprácu s oboma mladšími priateľmi musel okamžite prerušiť.

Druhou dimenziou bolo kuchtenie, kuchyňa, jedlá od výmyslu. A dobré víno k nim. Celé desaťročia k postave tohto avantgardného básnika a milovníka života táto dimenzia patrila a boli dokonca ľudia, čo z veľkej mnohostrannej osobnosti poznali akurát túto jeho stránku. Písal do novin praktické a originálne recepty, pohyboval sa medzi majstrami kuchármi, na Expo v Osake ani tak nenavštevoval pavilóny ako národné jedálne vystavovateľov...

Tretou boli jeho výtvarné sklony. Od avantgardnej grafiky a koláže z konca tridsiatych rokov sa ani tak neodklonil, ako skôr prakticky preorientoval, ilustroval knihy svojich básnických priateľov – Valentína Beniaka, Rudolfa Dilonga, Vladimíra Reissela a Janka Silana.

Štvrtou bol jeho zasvätený záujem o výtvarné umenie, folklór a menovite o odkaz slovenských habánov. Tak už v roku 1950 vznikla jeho nádherná knižka o keramike národného umelca Ferdiša Kostku zo Stupavy a o desať rokov neskôr prvá monografia o ďalšom národnom umelcovi – džbánkarovi a sochárovi keramiky Ignácovi Bizmayerovi, s ktorým bol až do smrti najbližším priateľom, veď nakoniec Nácko žil v Harmónii nad Modrou a Rudo Fabry pochádzal zo susedstva, z Budmeríc.

...

Rudolf Fabry odišiel spomedzi nás priskoro. Široké spektrum jeho záujmov, mnohostranná aktivita, gurmánstvo a najmä neúmerne tempo života sa zratúvali v utajenom počítacom stroji. Začiatkom roka 1982, keď mal práve šesťdesiat sedem rokov, vyďochol naposledy. Zostal po ňom niekoľko hlbokých brázd na poli poézie, umenia, žurnalistiky a literatúry faktu. Dodnes ich vidno.

ČRTA

Roky sa stretávame, obyčajne na jeseň, v tom našom malom, trochu už ošumelom, ale vždy útulnom a na robotu ako stvorenom dome spisovateľov na tatranskej Peknej vyhliadke. Každý väčšinou zavretý vo svojej kutici ideme sa občas nadýchať na terasu, obrátenú dolu k Novej Lesnej, Veľkému Slavkovu, Popradu, Nízkyim Tatrám. Z tejto výšky dokonca na východ od Kráľovej hole vidíme usporiadané vlny Slovenského Rudohoria. Stačí len mlčať. S Dalimírom STANOM sa dobre mlčí. Akoby bol na to stvorený.

Keď čas rýchlo letí, aj mladíci sa stávajú šesťdesiatnikmi

S Dalimírom sa krásne mlčí

Ján ČOMAJ – Snímka: archív autora

Dalimír raz sedel za stolom s jedným priateľom, keď mi ten, čo nás pred rokmi predstavoval, vraví: Dalo – Stano – Martin – Vlado. Podal som mladým mužom ruku a obzerám sa, kde sú tí ďalší dvaja. Až po chvíli mi došlo, že títo moji noví známi, skvelí košickí básnici, majú aj priezviská ako krstné mená. Dalo je Stano a Martin je Vlado, dúfam, že som to nepoplietol, lebo to sa celkom ľahko môže stať.

■ ZADUMANÝ BÁSNIK

Sotva kto by predpokladal, že tento básnik, na pohľad stále zadumaný, často skúpy na slovo, ako by si ho šetril pre svoje verše, je v civile elektrotechnický inžinier a že tento Košičan, čo neomylnne spoznáte podľa intonácie aj tých nemnohých viet, ktoré vyslovil, sa narodil v Trenčíne, vyrastal v Turci, maturoval v Martine a v roku 1980 promoval na Elektrotechnickej fakulte bývalej Slovenskej vysokej školy technickej, dnes Technickej univerzite v Bratislave. Prvé pracovné miesto sa mu však ponúкло v košických Východoslovenských železničiaroch, aj keď sa už doba nekompromisných miesteniak skončila, miest na výber nebolo bohviekoľko. Navyše VSŽ bola lákavá firma so sľubnou perspektívou – tak do nej nastúpil za dispečera zložitých zariadení a operácií, slúžiacich finálnej výrobe. Tou bola oceľ v rozličných podobách. Stal sa i zostal Košičanom.

■ ORGANIZÁTOR UMENIA

Od začiatku sa s Košičami spojil nielen miestom pobytu a zamestnania – jeho meno sa stalo známe v druhom najväčšom slovenskom meste najmä medzi mladou generáciou rôznorodými umeleckými aktivitami. Ak by na prvý pohľad ten akoby mlčky mladý muž so začínajúcou plešinou, presnejšie mysliteľským čelom, aj vyzeral ako intímny básnik, nebola to pravda: Dalimír bol a dnes je „čiperka“, mnohostranný organizátor košického kultúrneho života. A keď sa po jeseni v roku 1989 zmenili spoločenské podmienky, bolo ho cítiť všade – vedelo sa i predtým, že Dalimír je aj maliarom, že si sám ilustruje básnické zbierky, teraz k tomu pribudla i jeho spoločenská a organizátorská aktivita. Najprv v košickom vydavateľstve Slovo založil a viedol Klub Ozvena, aj rovnomennú edíciu autorov klubu, koncom deväťdesiatych rokov zorganizoval čosi, čo nieslo dokonca akoby jeho meno – tvorivú dielňu DALI (Dielňa autorov literatúry), ktorá spolupracovala s východoslovenskými vydavateľstvami Interart, Vienale, Pectus a s bratislavským vydavateľstvom Spolku slovenských spisovateľov a po niekoľkých rokoch sama prerástla vo vydavateľstvo. Aby mal väčší dosah aj na slovenské hlavné mesto a centrá literárneho diania v ňom, ale aj zlepšil spätnú väzbu, stal sa tajomníkom východoslovenskej pobočky Spolku slovenských spisovateľov a po niekoľkých rokoch založil košickú pobočku svetového združenia spisovateľov, básnikov a esejistov – PEN klubu. Za ten čas vyrástlo na východe našej krajiny veľa nádejných umelcov, aj umelcov slova, ale v kontakte s Bratislavou nemá Dalimír páru. Autor, ktorý kedysi začínal v časopise pre mladú literatúru Dotyky, dnes publikuje v Literárnom týždenníku, Slovenských pohľadoch, Knižnej revue, Romboide, rovnako ako v českých periodikách Obrys – Kmen,

Že sa mi z teba dcéra narodí
Rovnako tvoja ako moja dcéra
Zrodená z našej lásky náhody
A hoci sama naše srdcia prečnie
Naplní iba ľudské túžby večné
Vyplní sa nám v srdciach
medzera

Host, Tvar a i. Zostavil aj literárne zborníky Dlh a Poemat 2007...

Nepochybne je to najaktívnejší pišuci Košičan.

■ KOŠATÉ DIELO

Dobrý básnik sa nikdy nemeral počtom vydaných kníh, básne v autorovi spravdila dlho dozrievajú, kým sa odvážia ich predložiť ako ucelenú knihu. Jeho poetickou knižnou prvotinou bola zbierka Vaša esencia – keď vyšla, mal už po štyridsiatke. Potom už išli rýchlejšie za sebou – o rok zbierka Oxana, po nej Samotka, Kolotoč, Žreb môjho bytia, Edo je deväť, Diabolské balady, aj tri zväzky, ktoré pripravil s priateľmi Richardom Kittom a Jánom Gavurom, Enter 1., 2., 3.

Jeho meno sa spája aj s výraznou podporou mladých básnikov, ktorým nielen pomáha dostať sa na svetlo, ale najmä ich učí čítať, vedie ich k poznávaniu svetovej a slovenskej tvorby, aby si tak našli vzory, videli sa v oveľa širších súvislostiach, ako je ich malý a uzavretý citový svet. Možnože niekoho takto aj odradi od písania. Ale svet je už taký. Vládne v ňom zákon prirodzeného výberu.

■ VZORY A SMEROVANIE

Dalo sa netajiť, že jeho inšpiratívnymi vzormi boli beatnici a Válek, ale najsilnejšie ho oslovil český básnik Vladimír Holan. Dlhé roky bol disciplinovaným tvorcom, uzamkol sa v sonete, ak sa aj z neho vymotal, dodržiaval strofické usporiadanie viazaného verša. Dnes dal veršom väčšiu voľnosť, ale nepúšťa ich celkom z uzdy: niektoré miniaturizuje do japonského haiku alebo ďalšej podoby východnej školy – tanka, osvojil si aj voľný verš, ale i v ňom cítiť niekdajšieho básnika sonetu a balady.

Lenže o básni, rovnako ako o obraze, sonáte, plastike sa veľmi ťažko hovorí zrozumiteľnou prozaickou rečou. Obraz a plastiku treba vidieť. Sonátu počúvať. Báseň čítať. A každý z tých artefaktov prežiť!

Navyše aj básnik sa mení. Dalimír si to sám priznáva: „V básňach som zakaždým iným človekom. Zapisujúcim. Uznať svoju poéziu môže len čitateľ. Ja mu dávam šancu. Preto publikujem.“

Ad: Narúša krehkú stabilitu ústavu, SNN č. 3, 24. 1. 2015 Každý strom sa naozaj pozná po ovoci

Ivan A. PETRANSKÝ, člen Správnej rady ÚPN

Predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa Ondrej Krajňák vo svojom polemickom článku emotívne reaguje na môj predchádzajúci rozhovor pre SNN (č. 46/2014) preňho typickým spôsobom – použitím „argumentov“ ad hominem, teda výrokov útočiacich na oponenta. Vo svojej reakcii nepredkladá nič, čo by vyvracalo moje tvrdenia, ak za to nepovažujeme chvastúnke a ničím nepodložené vyjadrenia o jeho údajnom zapojení sa do protikomunistického odboja či podiele na „novembrovom prevrate“.

Pod vedením pána Krajňáka sa ÚPN dostal do stavu úplného rozvratu (čo skonštatovala vo svojom uznesení Správna rada ÚPN). Nepáči sa mu moja kritika, lebo vraj odchádzajúci funkcionár má nechať pokojne pôsobiť svojho nástupcu. V skutočnosti však nie som „odchádzajúci funkcionár“, ako by si to prijal pán Krajňák, ale riadny člen Správnej rady ÚPN a mám preto nielen právo, ale aj povinnosť kritizovať a upozorňovať na pochybenia, ktorých som svedkom.

OPRÁVNENÁ KRITIKA

Pán Krajňák vo svojej reakcii viackrát úmyselne zavádza. Inak nemožno hodnotiť napríklad jeho tvrdenie, že poslanci vyjadrili správe o činnosti ÚPN za rok 2013 „jednoznačnú podporu“. V skutočnosti parlament výročnú správu iba vzal na vedomie a pán Krajňák bol pri jej prerokovaní vo Výbore NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny terčom oprávnenej veľmi ostrej kritiky poslancov, a to naprieč celým politickým spektrom.

Pri (ne)udelení ceny ÚPN historikovi Františkovi Vnukovi nejde o to

(ako to podsúva šéf ÚPN), či mu cena patrí, alebo nie. Tento medializovaný prípad som uviedol ako príklad bezzáradovosti pána Krajňáka a jeho manipulovateľnosti médiami. Pán Krajňák, ktorý osobne oslovil profesora Vnuka s tým, že mu udelí cenu za prínos vo vedeckom bádanií obdobia neslobody, po niekoľkých nepriemenných otázkach novinárov zmenil cez noc úplne svoj postoj.

PREDRAŽENÉ SPORY

Krajňák v reakcii tvrdí, že som zanedbal agendu súdnych sporov s bývalými príslušníkmi a agentmi ŠtB, na základe čoho vraj vznikali judikáty v neprospech ÚPN. Vypovedá to o jeho absolútnej neznalosti problematiky súdnych sporov v podmienkach ÚPN, ako aj fungovania nášho právneho systému. Judikatura Najvyššieho súdu SR k tejto veci vznikla totiž dávno pred založením ÚPN a určila ako zodpovedný subjekt orgán, ktorý zväzky ŠtB spravuje (SIS, neskôr analogicky ÚPN). Napriek tomu práve počas môjho vedenia podal ÚPN

opravné prostriedky na Najvyšší súd SR. Za ničím nepodloženými výrokmí pána Krajňáka je zrejme snaha nájsť aspoň nejaký vysvetľujúci dôvod na enormné výdavky, ktoré z rozpočtu ÚPN netransparentne vynakladá na právne služby spríaznenej advokátskej kancelárie. Za prejav svojej odvahu (nevedno prečo) pán Krajňák považuje kauzu Babiš. Tá sa pritom napriek obrovskej vynaloženej sume peňazí vyvíja úplne v neprospech ÚPN.

PREPÚŠTANIE KRITIKOV

Pán Krajňák si rád vypomáha zveličovaním (vraj som v ÚPN zamestnal „exponovaného“ pracovníka Ústavu marxizmu leninizmu) a niekedy úplnými nepravdami (napríklad keď hovorí o „neplatnosti“ mojej pracovnej zmluvy, čo nijaký súd nekonštatoval). Ani slovom sa nevyjadril k mojim konkrétnym tvrdeniam o cenzúre v časopise ÚPN Pamäť národa, ktorej som bol opakovaně svedkom. Uspokojil sa s „argumentom“, že je smiešne, keď cenzúru vytyka ten, kto prepustil svojich „úhlavných kritikov“. Počas môjho

pôsobenia na čele ÚPN sa v časopise Pamäť národa nijaká cenzúra nevyskytovala a texty posudzovala zásadne iba z odborného hľadiska redakčná rada. Je pravda, že som musel riešiť drastické krátenie financií na činnosť ÚPN vládou I. Radičovej aj prepúšťaním. Len čo však došlo k dodatočnému – aj keď nedostatočnému – navýšeniu dotácie, bolo možné výpovede aspoň v niektorých prípadoch prehodnotiť. O prepúšťaní kritikov vie však svoje pán Krajňák. Stačí uviesť príklad riaditeľa sekcie dokumentácie, ktorý za to, že odmietol protiprávne konanie pána Krajňáka porušujúce stanovú ÚPN, bol minulý rok „odmenený“ výpovedou.

Pán Krajňák má však pravdu, keď tvrdí, že každý strom sa pozná po ovoci. Porovnaním rozsahu a kvality výsledkov práce ÚPN v období pred jeho nástupom a po ňom (organizované vedecké konferencie, vydané publikácie, rekonštrukcia organizačnej a personálnej štruktúry ŠtB, výroba dokumentárnych filmov a pod.) si totiž každý nezaujatý človek urobí záver sám...

Medzititulky redakcia

domnieva, že na období pred rokom 1945 neustále treba vidieť iba hriechy s pevným účelovým scenárom znevažovania, z mediálneho zorného uhla zatracovania, naďalej koná jednostranne, zúžene, dáva si sám hmlu pred oči a stráca priezračnosť. A ak ten, kto má odvahu hmlu poodhrnúť, je označený za kontroverzného, potom sa treba spýtať, kde sme nechali demokraciu, ktorá predsa má záujem poznať celistvosť. Kto má argumenty, treba ho akceptovať bez nálepkovania a podozrievania. To nie je len demokratické, ale aj etické.

Nechcem brať názory autorovi vyššie uvedeného článku v SNN č. 3/2015, iba v stručnosti poznamenať, že v histórii, v pamäti národa, aj tej pred rokom 1945, malo by sa postupovať bez filtrovania a flirtovania a po takej ceste ísť k historickej pravde.

Ad.: Polemika predstaviteľov ÚPN Petranského a Krajňáka Bez najmenšieho filtrovania a flirtovania

Jozef KUNDRÁT, Močarany

Vopred poznamenávam, že nepoznám pána Petranského ani pána Krajňáka, teda bývalého a súčasného predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa. Som však pravidelným čitateľom Slovenských národných novín a chcem ako čitateľ povedať svoj názor k článku Narúša krehkú stabilitu, uverejnenom v SNN č. 3/2015.

Už samotný názov inštitúcie hovorí o jeho poslaní – pamäti národa. Pamäti celistvej, ktorá sa má dobovo otvárať dokorán s kladmi i so záporami, a teda nanajvýš objektívne, nie v názorových prúdoch niečo kladné pribzdiť a niečo záporné zveličiť, ako to bolo pred rokom 1989. Podkladom majú byť fakty a z nich pravda, ktorá sa nemá okliešťovať ani prifarbovať, aby sa dala pochopiť podstata bez „prisýpa-

nia“ nánosov alternatív niekdajších médií – kamarátov dobovej ideológie, a teda aj bez komentárov súčasných denníkov.

Ak terajší predseda SpR ÚPN vytyka predchodcovi, že médiá mu vyčítali glorifikáciu Slovenského štátu, no... médiá ako kritériá objektivity? Už tento letný pohľad navráva, s čím sa súčasný predseda SpR ÚPN identifikuje. Domnievam sa, že poukazovanie na stanovisko nie-

ktorých súčasných médií nepatrí do slovníka ÚPN, bolo by to chudobné kritérium hrŕky kvákajúcich havranov. Komentáre médií nie sú svedectvá, sú iba subjektívny názor, dojem, pocit s podobou tlmenia alebo zbraňovania tém, ktoré ich zámerom nevyhovujú.

Žijeme v iných spoločenských pomeroch od tých pred rokom 1989, keď skutočnosť sa musela prepracovať k trendu ideológie. Kto sa

Ako vznikali Dni M. Hodžu a Dokumenty slovenskej národnej identity Z bohatej a pestrej životnej púte

M. PEKNÍK, riaditeľ Ústavu politických vied SAV, E. HESSOVÁ, riaditeľka ZŠ Milana Hodžu

Naše prvé oficiálne stretnutie s Drahoslavom Machalom na Vedeckej rade Národného literárneho centra, ktorého sa stal v roku 1996 generálnym riaditeľom, nedopadlo pre naše rozdielne povahy práve ideálne. No už na druhý deň pri stretnutí u vtedajšieho ministra kultúry Ivana Hudeca, na ktorom sa rozoberala možnosť spracovania a vydania vedeckej knihy určenej aj pre širšiu verejnú – Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti, sme si porozumeli. Výsledkom bola rozsiahla dvojvážková práca historikov a politológov z vedeckých a akademických pracovísk vo viacsícovom náklade, ktorá sa dostávala potom do

knížnic mnohých slovenských domácností prostredníctvom predajní Národného literárneho centra – Hrebenda.

Ďalšie knihy, ktoré v Národnom literárnom centre – Dome slovenskej literatúry vyšli v spolupráci s Ústavom politických vied SAV: Slovenské národné rady a Boj o Slovensko a Trianon (1918 – 1920) od Mariána Hronského – Drahošom Machalom presadzovaný trend seriózneho približovania histórie Slovenska domácomu i zahraničnému svetu, len potvrdili.

Neskôr sme sa s D. Machalom opäť stretli pri organizovaní vedeckých konferencií a ďalších akcií k životu a dielu vo svete uznávaného politika

a štátnika Alexandra Dubčeka. Bola to najmä jeho zásluha, že v rokoch 2001 – 2006 prišli do Bratislavy, do Dubčekovho rodiska v Uhrovci aj na Trenčiansku univerzitu A. Dubčeka mnohí významní zahraniční hostia.

Nebol by to Drahoš Machala, keby sa neusiloval šíriť a rozvíjať znalosti a uvažovanie o Slovensku aj v školskom prostredí. Takto sa aj vďaka nemu uskutočňuje od roku 2008 každoročne literárna súťaž pre základné školy a prvé ročníky gymnázií pod názvom Hodžov novinový článok, ktorú sám vymyslel. V tejto súťaži organizovanej Základnou školou Milana Hodžu v Bratislave, Národným osvetovým

centrom a ÚPV SAV zastával kľúčovú pozíciu predsedu hodnotiacej poroty, do ktorej dokázal pritiahnúť aj ďalšieho spisovateľa Petra Jaroša.

Neúnavný pútnik Slovenskom Ladislav HOLUB

S Ladislavom Holubom som sa stretla vlani uprostred leta, keď tento šesťdesiatštyriročný dôchodca z Poše vo Vranovskom okrese dorazil do nášho hlavného mesta na bicykli a zastavil sa aj na miestnom úrade v Dúbravke, kde som kronikárka. Tomuto človekovi dobrého srdca, veľkému národovcovi a milovníkovi prírody sa okružnou jazdou po mestských obvodoch Bratislavy naplnil ďalší dielik z jeho nevšedného predsavzatia – navštíviť všetky mestá a obce na Slovensku.

Tento obdivuhodný a nesmierne vytrvalý človek vysadol na bicykel v januári 2010 a do 1. februára tohto

roku navštívil v ôsmich slovenských samosprávnych krajoch vyše dvetisícsto obcí a miest. Svoje putovanie Slovenskom mieni zavŕšiť v roku 2017,

Zázraky a sny Ladislava Holuba

keď unikátny cyklistický itinerár chce skompletizovať návštevou všetkých 2 927 sídel na Slovensku aj s mestskými časťami Košíc a Bratislavy.

Sám hovorí, že naša vlasť je krajina zázrakov. Má nádhernú prírodu, množstvo hradov, zámkov, kaštieľov,

jaskýň, riek, mostov, viaduktov, skanzenov, múzeí, pamätníkov, sakrálnych pamiatok a úžasných ľudí, ktorí ho na jeho cestách, ktoré absolvuje za

každého počasia, veľakrát prítulili vo svojich príbytkoch.

Ladislav Holub od mladosti športuje, a tak si udržuje dobrý zdravotný stav, fyzickú výkonnosť aj kondíciu. Je hrďý na svojich predkov, na svoju vlasť, a preto si zaslúži, aby tí, ktorí

BESEDNICA

Veľká bola radosť, keď sa skončila druhá svetová vojna, ľudia sa tešili z prísľubov na trvalý mier; pochopili, že nielen všetko krásne, ale aj všetko strašné na zemeguli vytvoril človek. Aj keď mi minulo deväťdesiat, pamätám si, aká to bola obrovská úľava aj nádej, že vzájomné pochopenie a ani láska nevyumrelí. Ohne vojny sa naozaj utlmili, ale celkom nevyhasli. Víťazné mocnosti sa stále viac zamotávali a stále zamotávajú do zámostkov dávnych sľubov a rozprávok o mieri. Očakávaný svetový mier je stále v nedohľadne a súčasná realita je úplne iná – ocitli sme sa na hrane novej globálnej vojny.

Hlas zvonov

Lenže súčasné zbrane to nie sú praky, ktorými bolo možné nanajvýš ak splasiť protivníkoví koňa alebo ho senzačne trafiť ako Dávid Goliáša... Je to arzenál mnohonásobne likvidujúci život na našej planéte. Atómových mocností pribúda. Zväčšuje sa aj množstvo konfliktov, pri ktorých tečie ľudská krv na mnohých miestach sveta. Akoby mier bol prepych – luxus súčasnosti a úsilie o jeho trvalé nastolenie je zatiaľ nulové. Môžeme spokojne spať?

Od konca poslednej svetovej kataklizmy bolo vyše sto lokálnych i väčších vojnových stretoch a takmer vždy išlo pritom aj o účasť a vplyv USA. Pravdaže, nechýbali aj militantné chůtky druhej z vtedajších svetových veľmoci. Počas polstoročia studenej vojny opäť nebolo času na lásku, na priateľov, na ticho, pretože mocným sveta zachutil nepokoj, na ktorom jeho tvorcovia zarábali a stále zarábajú miliardy. Túžba po moci a bohatstve dokáže zotročiť. Človek priveľmi zrádza to najkrajšie v sebe – človečinu.

Nikdy nie je márne usilovať sa o pokojné spolunažívanie. Ak sme zľahostajneli a zaspali, prebudme sa v záujme zmysluplného života. Ludstvo dvíha svoj hlas v záujme zachovania mieru. Vyše tri desiatky členských štátov Spoločenstva krajín Latinskej Ameriky a Karibiku sa dohodli, že vzájomné konflikty nebudú riešiť použitím sily, a vyhlásili územia svojich krajín za „mierovú zónu“. K dohode došlo vlani v Havane na Kube. Verme, že tento príklad budú nasledovať národné štáty Európy. Veď EÚ ako inštitúcia vo svojich pôvodných zámeroch sklamala. Európa, na škodu, nie je oázou spolupráce a pokoja. Žiaľ!

Obyvatelia miest i dedín v dávnej minulosti vždy, keď sa šířilo zlo a nepokoj, rozozvučali zvony. Čo keby sme aj dnes využili hlas zvonov a po každom prehranom či neúspešnom zápase o mier ich rozozvučali. Možno ich nádherné, výrazné a čisté zvuky by boli účinnejšie než tie hlasy ľudské – neraz falošné, farizejské?

Ladislav BOBÁK, Košice

ho stretávajú, vedeli, že jeho počín nezostáva nepovšimnutý. Mnohí mu držia palce, aby svoj cieľ splnil, pretože všetky cesty si dotuje sám zo svojho nevelkého dôchodku. Z jeho cesty určite raz vznikne knižka zážitkov, v ktorej opíše, čo videl a zažil na cestách. To je tiež jeden z jeho snov. A jeho životný postoj, ktorý som zapísala do tisícstranovej kroniky v Dúbravke: „Ďakujem Bohu za to, že mi umožňuje naplnenie môjho sna – navštíviť všetky mestá a obce nášho krásneho Slovenska so všetkými jeho skvostami.“

Kveta SLYŠKOVÁ

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Korene
slovanskej
vzájomnosti**

Štrnásty február, ktorý bol v našej tradícii dňom spomienky na svätého Cyrila (umrel v roku 869) a ktorý je v kresťanskom svete sviatkom spolupatrónov Európy sv. Cyrila a sv. Metoda, nám dnes hlučne prekrýva „sviatok zaľubených“. Kto má oči, vidí, že súčasť podoba slávenia jeho mena nemá nič spoločné s jeho životom a je prejavom slepeho preberania cudzích, v podstate komerčných tradícií: nech žije biznis!

Našou úlohou je nezabudnúť na cyrilský rozmer 14. februára a nenechať spreťhať slovanské putá. V roku dvojtého výročia Štúrovho narodenia (ale zároveň aj 1 200. výročia narodenia sv. Metoda v roku 815!) iste si nájdeme priestor na pripomenutie Štúrovho proroctva o osude sveta zapísaného v knihe s príznačným názvom: *Slovanstvo a svet budúcnosti*.

V devínskom chráme, pod ktorým sa pred rokmi našiel výnimočný kameň s gréckym rovnoramenným krížom a dvoma kalichmi (podľa niektorých Metodov náhrbný kameň), bol tohoročný deň Cyrilovej smrti aj pripomenkou týchto súvislostí. Aj toho, že práve my Slováci sme v rokoch odsúdenia na národnú smrť mocne pocítili hodnotu slovanstva. Vtedy bola pomoc zo strany Ruska jedinou našou záchranou. Francisci vo svojich listoch spred sto tridsiatich piatich rokov (roku 1880), adresovaných radcovi ruského veľvyslanectva vo Viedni Michailovi Rajevskému či Vladimirovi Lamanskému, profesorovi slovenských dejín a literatúr v Petrohrade, zúfalo prosí: „Pre Boha živého, nedajte zahnúť tomu kmeňu! Vám je ročných asi 8 000 zlatých maličkosť a Slovák je to život, lebo my sme teraz v najťažšom stave!“

Naše Národné noviny sa po roku 1881 udržiavali len za pomoci ročnej subvencie päťtisíc až osemtisíc rubľov od Slavianskeho blagotvorného komitetu. Administrácii Národných novín ju vyplácalo ruské veľvyslanectvo vo Viedni až do roku 1914 priamo alebo cez martinskú pobočku pražskej banky Slávia.

Naša vďaka, ale aj úsilie podporovať slovanskú vzájomnosť má svoje nezastupiteľné miesto aj v týchto čudných časoch.

Vrcholia okresné postupové kolá súťaže v prednese slovenských povestí Rozbehnutý Šaliansky Matko

Najlepší prednášatelia povestí J. C. Hronského v Bardejove

V minulotýždňovom vydaní SNN sme informovali o okresnom kole súťaže Šaliansky Matko 2015 v Banskej Bystrici. Z pochopiteľných dôvodov nemôžeme priniesť správy a obrázky zo všetkých školských a ďalších postupových kol a oceniť výkony účastníkov. Teší nás vklad a zaujatie pedagógov aj organizátorov, ktorí nám do redakcie posielajú stále novšie údaje o ďalších miestach konania a o adeptoch na celkové úspešné umiestnenie už v 22. ročníku tejto populárnej matičnej akcie. Želáme im v tomto ich záslužnom počinaní veľa úspechov.

Zhodou okolností 22. januára sa zišli víťazi školských kol v prednese slovenských povestí J. C. Hronského na hornom Šariši v bardejovskej Okresnej knižnici Dávida Gutgesela, kde sa okresné kolo tejto súťaže uskutočnilo po deviaty raz. Súťažili prišli školáci zo šestnástich základných škôl – z obcí Kurima, Osikov, Hertník, Fričkovce, Zborov, Sveržov, Malcov, Kružľov, ZŠ Komenského 23, Bardejov, ZŠ B. Krpelca, Bardejov, ZŠ s MŠ Pod Vinbargom, Bardejov, ZŠ Nám. arm. gen. L. Svobodu 16, ZŠ Pod papierňou, Bardejov, CZŠ Jirásková 5, Bardejov. Súťažilo tridsaťjeden žiakov v troch kategóriách.

Poetické štúdio Juraja Sarvaša, ktoré už dvadsiatu štvrtú sezónu pôsobí v Dome kultúry na Stromovej ulici v bratislavských Kramároch, uviedlo v pondelok 16. februára ako svoj sto tridsiaty deviaty poetický večer pri sviečkach hudobno-dramatickej kompozície Vzlietli orli vysoko... k dvojtému výročiu narodenia Ludovíta Štúra.

Príbehy zo života štúrovskej družiny, a osobitne Ludovíta Štúra – jednej z najvýznamnejších osobností novodobých slovenských dejín – rozprával a verše recitoval majster Juraj Sarvaš. Čítal aj zo Štúrovho listu Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi z 18. apríla 1853, keď mu slová doň diktovala bolesť nad odchodom Adely Ostrolúckej. Zarmútený Štúr v ňom píše: „Tak vidíš, jeden po druhom sa odoberajú z našich drahých a nádeje naše hynú jedna po druhej. My chytli sme sa do služby ducha, a preto prejsť musíme cestu života trnistú.“

„V tejto vete je naozaj povedané všetko o živote štúrovcov, a zvlášť o ňom,“ podčiarkol J.

riach. Do krajského kola postúpili: I. kategória (žiaci 2. – 3. ročníka): Viktória Knapová, ZŠ Fričkovce, II. kategória (4. – 5. ročník ZŠ): Šimon Chanáth, ZŠ Kružľov, a III. kategória (5. – 7. ročník): Viktória Kmeťová, ZŠ arm. gen. L. Svobodu 16, Bardejov.

Oblasťné kolo súťaže Šaliansky Matko po sedemnásty raz usporiadali pod gesciou MS aj v Podtatranskej knižnici v Poprade, kde privítali okolo sto účastníkov, z toho bolo pol stovky súťažiacich a dve poroty. Na krajskom kole 20. februára v Prešove budú podtatranský región v jednotlivých kategóriách reprezentovať: I. kategória: Peter Šaling,

Sarvaš. „Prechádzal trnistými cestami, ale nikdy sa nevzdal, nezapochyboval o správnosti svojej cesty, o nádeji, že slovenský národ bude raz slobodný, že slovenčina bude znieť v školách, v kultúrnych ustanoveniach, že národ bude zbavený aj sociál-

Vzlietli orli vysoko...

nych bied, ktoré za jeho čias boli neznesiteľné. On to videl a doslova bojoval za vyslobodenie ľudí spod sociálneho jarma. Je dvojté výrocie narodenia tohto génia a my si to chceme pripomenať cyklom programom po Slovensku tak, ako sme to začali teraz na Stromovej.“

Poetické štúdio J. Sarvaša pripravuje ešte k spomínanému jubileu spoločne s Divadlom Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene aj inscenáciu zo života L. Štúra, ktorej premiéru uvedú 10. apríla 2015 ako výraz úcty k jeho

ZŠ Batizovce, II. kategória: Simona Janigová, ZŠ Tatranská Lomnica, a III. kategória Ivana Mečárová, Spojená škola Letná, Poprad.

Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi usporiadal okresné kolo Šalianskeho Matka 27. januára tohto roka. Zúčastnilo sa na ňom štyridsať súťažiacich, ktorí sa prezentovali výbornými výkonmi, čo konštatovala aj porota, ktorá ocenila najmä stúpajúcu úroveň prednesu, tiež kvalitný a pestrý výber ukážok. V jednotlivých kategóriách patrilo prvenstvo a postup do krajského kola týmto súťažiacim: I. kategória: Alexa Stavjarská, ZŠ Komenského 3, Smižany, II. kategória: Nina Hamráková, ZŠ Komenského 2, Spišská Nová Ves, III. kategória: Samuel Slimák, ZŠ Povýšenia Sv. Križa, Smižany. Víťazi prídu do Košíc 19. februára, kde si zmerajú sily a schopnosti v krajskom kole súťaže Šaliansky Matko.

(se)

Juraj SARVAŠ – duša Poetického štúdia

štatočnému pôsobeniu v uhorskom sneme, kde bol v rokoch 1847 – 1848 poslancom práve za mesto Zvolen. Štúrovskú sezónu Poetického štúdia popri veršoch našich revolučných romantikov otvorili aj piesne slovenských skladateľov v podaní jedinečného mužského speváckeho združenia Danubius octet singers.

(se)

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, aj dnes sme zvedaví, ako pozorne ste čítali naše noviny.

Odpovedzte nám na otázku:

• V poradí ktorý je Večer pri sviečkach, čo v Poetickom štúdiu pripravil herec, pedagóg a recitátor Juraj Sarvaš ako poctu dvojtému výročiu narodenia Ludovíta Štúra pod názvom Vzlietli orli vysoko...

Odpovede nám posielajte na adresu našej redakcie: SNN, Ul. P. Mudroňa 1, 03601 Martin administrátorka Lubici Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž, alebo na redakčný mail snredakcia@matica.sk do konca februára 2015. Trom z vás pošleme za správne odpovede hodnotné knihy.

(r)

PRIPOMÍNAME SI

21. februára

– pred sto päťnástimi rokmi sa narodil slovenský diplomat Jozef Mračna (1900 – 1945), námestník ministra zahraničných vecí prvej Slovenskej republiky

– sedemdesiatpäťky sa doživil jeden z prvých predstaviteľov Hnutia za demokratické Slovensko publicista Roman Hofbauer, slovenský i federálny poslanec, minister dopravy SR a počas aj primátor Bratislavy

– sedemdesiatpäť rokov má aj básnik a spisovateľ pre deti Ondrej Nagaj; dlhé roky učil, potom bol vedúcim redaktorom pôvodnej literatúry vo vydavateľstve Osveta; debutoval lyrickou zbierkou Verše na pni, známejšie sú jeho neskoršie knihy básní (Darované súkromie, Nenechajte ma na pokoji, Aj kameň dušu má, Kaluž je more a i.), napísal aj niekoľko kníh a leporol pre deti

22. februára

– päťstosedemdesiatpäť rokov, čo sa v Komárne narodil Ladislav V., zvaný Pohrobok (1440 – 1457), uhorský a český kráľ, ktorého smrť je dodnes nevyjasnená, niektoré pramene uvádzajú, že umrel na mor, mladší historici tvrdia, že ho česká šľachta otráвила

23. februára

– dvestosedemdesiatpäť rokov od narodenia významného slovenského osvietenca Jána Mateja Korabinského (1740 – 1811), novinára, vydavateľa, autora hospodárskych a geografických diel o Uhorsku a Slovensku zvlášť

– päťdesiatpäť rokov od smrti spisovateľa a vo vojnových rokoch správcu Matice slovenskej Jozefa Cigera-Hronského (1896 – 1960), autora vynikajúcich románov Chlieb, Jozef Mak, Svet na trasovisku a mnohých ďalších diel, kníh pre deti (Janko Hraško, Budkáčik a Dubkáčik...) i publicistických prác; umrel v exile v Argentíne

24. februára

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi vznikla Národnosocialistická nemecká robotnícka strana (1920), ktorá sa postupne dostala v Nemecku k moci a vyvolala druhú svetovú vojnu

25. februára

– pätnásť rokov, čo zomrel špičkový slovenský horolezec Pavol Pochylý (1945 – 2000), nazývaný Pavúk

26. februára

– stopäť rokov, čo sa narodil esejista a literárny kritik, zakladajúca osobnosť modernej slovenskej literatúry Alexander Matuška (1910 – 1975), o. i. autor syntetického diela o povojnovej slovenskej literatúre Od včerajška k dnešku, monografiu Človek proti skaze (K. Čapek), Rudolf Jašík a Jozef Ciger-Hronský

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi česko-slovenská vláda predložila do Ústavodarného národného zhromaždenia text prvej Ústavy Republiky česko-slovenskej; schválená bola o tri dni – 29. 2. 1920

27. februára

– pred sto piatimi rokmi začal neskorší predseda vlády ČSR Milan Hodža vydávať v Budapešti Slovenský denník, prvé slovenské moderné politické noviny pre stredné vrstvy, remeselníkov, živnostníkov a robotníctvo

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

BODKA ZA VAŠIMI NOVINAMI

Lubomír KOTRHA